

GAZETE GEDİK

29 Ekim - 10 Kasım Özel Sayı

“Gençler!.. Cumhuriyeti biz kurduk.
Onu yükseltecek ve yaşatacak olan sizsiniz.”
Gazi Mustafa Kemal

CUMHURİYET FAZİLETTİR - Gazi Mustafa Kemal

Sevgili İstanbul Gedik Üniversitesi Öğrencileri,

Yeni bir eğitim öğretim yılında daha sevinçle, kıvançla girdik. 2010 Senesinde sanayici ve girişimci ruh ile Sevgili Babam "Halil Kaya Gedik'in" kurduğu İstanbul GEDİK Üniversitesi, geçen 9 senede çok iyi gelişmeler gösterdi... Bu dönem Hukuk Fakültemizin de eğitime başlaması ile Fakülte sayımız 6'ya yükseldi. Fakültelerimiz içinde öğrencilerimizin ideallerine cevap verecek böülümlerin sayısı artırmak hedeflerimiz arasındadır.

Öğrencilerimizin çeşitli alanlardaki başarıları ile her zaman gururlanıyoruz. Ünlü Fizikçi Einstein'in söylediğii gibi; "Bir tükennin geleceği, o türke insanların geleceği eğitime bağlıdır" ilkesi ile hareket edip, öğrencilerimize uygunlamlı ve nitelikli eğitim vermek ilke ve amaçlarımızdır.

Eyliul ayında yapılan TEKNOFEST'e katılan öğrencilerimizin gösterdiği başarılar ile Sualtı Sistemleri ve Roket Yarışmalarında dereceye giren Öğrencilerimi ve onlar ile gecce gündüz çalışan hocalarımı kutluyorum.

29 Ekim 1923'de ilan edilen Cumhuriyet, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Ulusuna bıraktığı en büyük mirası olup ve asla vazgeçilemez bir yönetimin şeylimidir. Bu yazımı 29 Ekim Cumhuriyet Bayramında yayınlanacak gazete için yazdımğımın Türkiye'nin Güneydoğu Suriye Sınırında bizerin güvenliği için savasın Mehmetçiklerimizi de annadan geçmemeyeceğim. Onlar Cumhuriyetimizi ve toprak bütünlüğümüzü korumak için hayatları pahasına savaşırken Cumhuriyetimizin 96.yılım askerimize ve ordumuza olan güveneniz tam olarak kutluyoruz. Vatan uğruna yaşamalarını yitiren her Türk gençimiz için Allah'tan rahmet dilerken, bizer millet olarak şehit ve gazilerimiz karşısında devamlı kendimizi borçlu hissetmeyeceğiz. Ülkemizi terinden uzak, huzur ve güvenli bir ortam saglayınız olarak görevceğiniz günlerin çok yakında olduğuna inanarak hepimizin Cumhuriyet Bayramını kutluyorum.

Cumhuriyet Bayramının takiben, 10 Kasım Büyük Türk Mustafa Kemal Atatürk'ü sorsuzluğa uğratalduğumuz gün. Bu bağlamda; gerek milli mücadele döneminde bir askeri deha, gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra siyasi duruşu, kararları ve eylemleri ile tüm dünyanın dikkatini ve takdirini üstünde toplamış eşsiz liderin vefatının 81. yılında yaş tutmak yerine ölümsüzlüğünün nedenlerini değerlendirerek, Türk Milleti olarak etkilendigimiz yönlerini ve Türkiye'yi modern ve laik bir türke haline çevirmesindeki beceri ve ustalığını incelemeyi sürdürmek en doğru yoldur.

Hepinize çalışmalarınızdan engin başarılar dilerim...

Hülya GEDİK
İstanbul Gedik Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

"Türk ulusunun yaratılışına ve yaratısına en uygun olan yönetimi şekli Cumhuriyyettir." Mustafa Kemal ATATÜRK

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet kurulmuş ve yurttaşlarımız Cumhuriyet yönetimle birlikte özünde var olan özgürlük ve eşitlik gibi en temel insan haklarından olan evrensel değerlere kavuşmuş, bu değerleri özümseyerek yaşam biçimine dönüştürmiş, çağdaş bir yapıda yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Her yıl 29 Ekimde ulusa, coşkuyla, onurla kutladığımız en büyük milli bayramımız Cumhuriyet Bayramıdır. Cumhuriyete ve Cumhuriyet değerlerine sahip çökük, onları korumak hepimizin aslı görevidir. Türk milletinin en büyük bayramı kutlu olsun.

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, ölümünün 81. yıl dönümünde kendisini minnet ve şükranla anıyoruz. Ülkemizin bilim, sanat, siyaset, teknoloji ve kültür alanlarında, başarıyla devam ettiği yolculuğunda milletimiz, Mustafa Kemal'in belirlediği hedefe; "Murası Medeniyet" seviyesine er geç ulaşacaktır.

Milli Mütadelede ülkemizin bağımsızlığı uğrunda hayatını feda eden şehitlerimize, gazilerimize rahmet diliyor ve onların manevi huzurlarında aziz hatırlarım saygı ile yâd ediyorum.

Prof. Dr. M. Kamil ÖZER
İstanbul Gedik Üniversitesi V. Rektör

29 Ekim 1923 günü Cumhuriyet'in ilanı ile noktalanan tarihsel sürecin başlangıcında yükselen bir ses şunu söylemektedir. "Ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim ve kararı kurtaracaktır." Bunun anlamu şudur: "Alnyazınız, biz nasıl istersek, öyle olacaktır." Bu ses Mustafa Kemal'İN sesidir; verdiği mesaj yerine varmış ve ulusun alnyazısı, tarihin çarkını tersine çevirmeye kalkışanların dileklerine göre değil, büyük önderin belirlediği biçimde yazılmıştır.

Bir ulusun yazısının belirleyen tarihsel ve toplumsal olaylar dizisi içinde bu tür yönlendirmelerin etkisi, bunun sahibinin kimliğine, inandırıcılığına, güven vericiliğine, kasaca, kişiliğine bağlıdır. Bu kişiliğin, olaylara yön verebilen, onları biçimlendirebilen üstün bir "istencin" (trädenin) sahibi olması gerektir. Böyle kişilere önder (Lider) denir. Önder, toplumındaki devrinin gizini algılayan ve bu devrinin çarkını çevreleyen ustalıkını gösteren kişidir. Tarihteki toplumsal ilerleme ve dönüşüm örneklerinde hep böyle bir önder vardır. İşte, Türkiye'de gözlemlenen de budur: Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yok olmayı bir yazgı olarak kabullenmiş gözüklenen umutsuz, çözülmüş, bezgin ve geleceksiz bir topluma, içinde bulunduğu koşulların ve durumun bir yazgı olmadığını anlatabilen ve onu yönlendirebilen bir öndərdir. Ulusu, "ya İstiklal, ya ölüm" sloganı ile sarsarak kendine getirmiş, onu bir kurtuluş savaşını yapmaya ikna etmiş ve sonuçta eşsiz bir başarıya ulaşmıştır.

Bu şirecin "Cumhuriyet" türünde yeni bir devleti ortaya çıkarması beklenmedik, "sürpriz" bir olay değil, tam tersine tarihsel bir zorunluluktur. "Müdafaya Hukuk" hareketinin, kısa bir süre sonra, somut bir uluslararası kavramına dönüşerek, "misak-i millî" ve "Kuvayı Millîye" içeriğine kavuşmasının nedeni vardır: Sevr Antlaşması ile öngörülen hedef, sadece bir imparatorluğu taşıye edip "tarıhten silmek" değil, bu devletin özünü oluşturan Türk halkını da yok etmemektir. Buna göre karşı karşıya kalanın "somut sorun", ideolojik fantezilerle oyalanmaya tahammülü olmayan "ulusu kurtarmak"tır. Çünkü kendi kendini kurtaracak ulus, artık, onu kumar masasında harcar gibi ortaya stırıp, sonra da ortada bırakınca devlete sağlanacak değildir. Doğal olarak kendi devletini kuracaktır. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılış konuşmasını yapan başka Şerif Bey "Milletimizin dahili ve harici İstiklal-i tam dahilinde mukadderatını bizzat derhût ve idare etmeye başladığını bütün cihâna ilan ediyorum" derken, bu gerçegin altını çizmiştir. Bunun ardından, İstanbul'daki kabâneyi ve tasarrutlarını gayri meşru yasalar ve kararlar (24 Mayıs 1920, 7 Haziran 1920, 19 Ağustos 1920) ile "Hakimiyet Bâlikâyduşart Milletindir. Türkiye Devleti BMM tarafından idare olunur" karar (7 Şubat 1921), "Osmanlı İmparatorluğu'nun inkâraz bulup TBMM Hükümetinin teşkilî ettiğine" ilişkin karar (30 Ekim 1922) ve nihayet "TBMM'nin hukuku hükümlü hâkîkî olduğunu dair" meclis kararları hep bu gerçegin yinelemesidir.

Bu tarihsel çizgisinin izlenmesi ile ortaya çıkan tablo şudur: Kurtuluş Savaşı ile başlayan sürecin "Cumhuriyet" adı ile anlan yenî bir devlet biçimini ile noktalaması bir tarihsel zorunluluktu. Daha 1920 Ağustosunda "Egemenlik kayıtsız koşulsuz ulusundur" diyerek kurtuluş savaşına adım atanların amacının "makam-i müallâyi hilafet ve saltanatı ve memaliki mahrusatı şahâneyî yed-i ecânipten tabâlis" (kısaca, padışâj kurtarmak) olduğunu ciddi bir sav olarak ileri sürmek olanaksızdır. Gerçek amaç, "ulusun bağımsızlığı"dır ve savaşının önderinin açık sözleriyle "Ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim ve kararı kurtaracaktır".

Bu tarihsel çizgiye uygun olarak, 29 Ekim 1923 günü akşamı, Cumhuriyet ilanı kararının ardından yapılan seçimle Cumhurbaşkanı seçilen Mustafa Kemal Paşa, Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmadada bu gerçeki bir kez daha dile getiriyor: "İleyeti celilene teklif olunan kararın layihesinin (Cumhuriyetin kurulması ile ilgili öneri) kabulü mümasebetiyle yeni Türkiye devletinin zaten chânce malum olan, malum olması gereken mahiyeti, bâynelmîle maruf unvanıyla yadedildi".

Cumhuriyet Bayramımız kutlu olsun.

Prof. Dr. Aydem Aybay

Bir Dehayı Anlamak ve İlissetmek

Ne yazık ki bizler Atatürk'ü görme şansını elde edemedik. Ancak onun her konudaki olağanüstü öngörüsü, kendisini hayatı boyunca göremeyecək olanlar için de vardı. Bizlere şöyle seslenmişti; "Beni görmek, mutlaka yüzümü görmek değildir, benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanz ve hissediyorsanz bu kâfidir." Acaba bizler onun fikir ve duygularını tam olarak anlayıp hissedebildik mi? Çünkü sıradan bir kırmızı değil, bir dehayı anlamak ve hissetmektan söz ediyoruz. Bu sorunun cevabını düşünmek bana Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Anlamak" şirini anımsatır. Şöyledir şair, "Yaşam ilerledikçe daha çok anlıyorum..." Gerçekten ben de her geçen gün Atatürk'ün ülkemiz için ne büyük bir değer olduğunu, kadrini daha fazla anlıyor ve hissediyorum. Saygı, minnet ve özlemle...

Prof. Dr. Selma Çetiner
Medeni Hukuk Anabilimi Dalı Başkanı

Eşsiz Bir Miras: 1923 ve Ölümsüz Bir Mirasçı: 1938

Yüz yıldır var olan ve uzak Asya'dan başlayıp Avrupa'ya ve hatta Afrika'ya kadar pek çok topraja pek çeşitli zamanlarda ev sahipliği yapan bir millet hayal edin. Sonra böyle bir milletin tarihin tozlu sayfalarına kalkmak üzere olduğunu düşünün. İşte Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı sonrası vaziyeti tam olarak böyle idi. Mondros Ateşkes Antlaşması ile yurt toprakları İtilaf Devletleri arasında pay edilmiş, Osmanlı Devleti'ne ise adeta avuç içi kadar bir yer bırakılmış, buranın da Osmanlı Devleti'nden alınması için gerekli tüm düzenlemeler yapılmıştı.

Bir milletin tarihin tozlu sayfalarına kalkması nerede ise an meselesi idi ve böyle bir durumda birinin elini taşın altına koyması ve Türk halkının içinde bulunduğu ölütmeyandan uyandırması gerekiyordu. Bu kişi ulu önder Mustafa Kemal Atatürk oldu. Atamızın, 100. yılını kutladığımız 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak başlattıktan sonra özgürlük mücadeleci ile atıldığı kırılcı adeta bir özgürlük meşalesine dönerek yol gösterici bir ışık oldu. Ancak Gazi Mustafa Kemal'in geri kalan hrakesten, hatta silah arkadaşlarından da farklı bir amacı da vardı. Sadece özgürlük gavesi ile yapılan bir mücadelenin kazanılması halinde kalıcı bir özgürlükten bahsedilemeyeceğini biliyordu. Mustafa Kemal'in amacı sadece devleti özgür kılınmak değil, devletin her bir yurttasının iradesini de özgür kılmaktı. Ona göre kalıcı özgürlüğün ancak bu şekilde sağlanabileceğini açıkladı. Sadece özgür olmak yetmezdi, her bir bireyin de özgür düşünebileceği, özgürce seçebileceği ve seçilebileceği bir ortamı mevcut olmalydı ki bu da ancak bireysel iradenin özgürleşebileceği cumhuriyetle mümkünündü. Saltanat ile böyle bir yapının mümkün olmayacağı açıklandı. Bu sebeple Mustafa Kemal, kazanılan bağımsızlık mücadelesinin ardından 28 Ekim 1923'te herkesin bilinen o sözünü söyledi: "İfendiler! Yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz." Ancak hiç şüphesiz cumhuriyet tek bir gecede kurulamazdı. Mustafa Kemal'in gavesi en başından beri işi ve bu görevi bağımsızlık mücadelesi ile beraber ilmek ilmek işlememiş, niyehet 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti kurulubilmek ve bir milletin özgürlüğün garanti altına alınabilmesi. Ancak bu hiç ama hiç kolay olmamıştır. Zira sadece işgalci devletlere karşı verilen bir özgürlük mücadeleci cumhuriyeti kurmaya yetmeyecekti. Cumhuriyeti kurmak ve saltanati ortadan kaldırılmak için çok çetin bir cumhuriyet mücadeleci de vermek gerekecekti. Nitekim öyle oldu. Her hamlesi aylar, yıllar önceden öngörülmüşü gerekken bir sırانç oynadı. Belki de tarihin en çetin mücadelede verildi ve ancak bu şekilde bir millet devletine kavuştu. İşte bu sebeple cumhuriyet bir an olsun umutulmadan çıkışyla kullanımlı, daha da önemli korunmalıdır.

Mustafa Kemal de 29 Ekim 1923'ten 10 Kasım 1938'e kadar geçen 15 yıllık sürede, Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlam bir temele oturması ve korunması için gerekli her türlü çabayı göstermiş, bir ulusun yüzünü kararlıktan aydınlatıcı çevirmek için büyük çabalardan sarf etmiştir. İnkılaplar kalkınma projelerini takip etmiş, yeni kurulan bir devletin temelleri çok derinleştirmiştir. Ancak 1938 yılı geldiğinde bir milleti, kararlıktan aydınlatıcı çkartan, yok olmaktan kurtaran Türkiye Cumhuriyeti'nin Atası Atatürk'ün bedeni artık yorgun düşmeye; aklı daha yapılacak çok iş, gidilecek çok yol olduğunu bilsen de bedeni dinlenme zamanı geldiğini söylemeye başlamıştı. Belki de Mustafa Kemal, güvenecesi bir gençliğin varlığını olan inancıyla, "Ey Türk istikbalinin evladı! İşte, bu ahval ve serai içinde daхи, vazife; Türk istikbal ve cumhuriyetini kurtarmak!" diye seslenerek onlara kutsal bir görevi emanet etmesinin üzerinden 11 yıl ve "Benim naçiz vilçudem, bir gün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti, ilelebet payidar kalacaktır" diyecek kendisinden sonra da Türkiye Cumhuriyetinin uyguruk yanında sönüza kadar yer alacağına olan inancını dile getirmesinin üzerinden 12 yıl geçtikten sonra, insanlık tarihinde hiçbir ölümlünün bırakmadığı ve bırakamayacağı bir miras, 'Türkiye Cumhuriyetini' bütün bir millete bırakarak gözlerini kapatmış, sonsuzluğa göç etmüştü.

Unutulmamadır ki, Türkiye Cumhuriyeti bir miras olmasının yanında, sahip olulması gereken bir emanettir ve bize düşen ise ölümüne bir mücadele ile elde edilen ve Atamızdan bize kalan bu emanete gözüümüz gibi bakmak sonrasında ise onu kendi evlatlarımıza emanet etmektedir. Muhtaç olduğumuz kudret damarlarımızdaki asıl kanda mevcutur!

Ar. Gör. Semih Akkök
Medeni Hukuk Anabilimi Dalı

İstanbul Gedik Üniversitesi bünyesinde 2018 yılı itibarıyla faaliyetine başlayan Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (IGÜN-TÖMER), dünyanın farklı coğrafyalardan eğitim almak üzere Türkiye'ye gelen öğrencilerde sadece Türk dilini değil; Türk kültürünü, tarihini, coğrafi önemini, toplumsal yaşam kurallarını, karakteristik dışa vurunlarını ve toplumsal değer yargılarını da aktarmayı hedeflemektedir.

Bu anlayış çerçevesinde; lisans ve lisansüstü programlarında eğitim-öğretim dili olarak Türkçe'yi tercih eden yabancı öğrencilerin, eğitim hayatları boyunca yaşayacakları Türkiye Cumhuriyeti'nin; bağımsızlık mücadelesini, bu zaferin mimarı Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Türk milletinin bu mücadeledeki rolünü, Türk'ün birlik ve beraberlik ruhunu bilmeleri son derece önemlidir.

Bu bilinc içerisinde Türkçe eğitimini başladığı ilk gün, derslikte tahtanın üzerinde asılı duran tablo işaret edildiğinde, tek kelime Türkçe bilmedikleri halde öğrencilerin "Atatürk, Turkish hero/big commander/savior" şeklinde cevaplar vermektedir, tüm dünyadan tanındığı ve saygı duyduğu boyutlukte bir lider sahip olmanın hâli gururunu yaşıtmaktadır...

IGÜN-TÖMER öğrencilerinin Türkçe seviyeleri ve Türkiye'de bulunma süreleri ilerledikçe; genç bir Cumhuriyet olarak "Az zamanda çok ve büyük işler" yaptığımızı ve yapacağımızı dünuya örnek olacağımızı, kendileri gibi nice dünya insanını kucaklaşacak, eğitim verecek misafirperverlik ve gelişmişlik düzeyinde olduğumuzun bilincine varıflar.

Bugün; bilim, sanat, edebiyat, spor gibi alanlarda dünya çapında başarılar gösteren bir noktaya gelmemiz, dünyanın farklı ülkelerindeki öğrencilerlerin lisans ve lisansüstü eğitimlerini Türkiye'de ve Türk diliyle eğitim almayı tercih etmeleri de Atatürk İkinci İnkılaplarının Cumhuriyetimizi taşıdığı gelişmekte seviyesinin göstergesidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 96. kuruluş yıldönümü ve Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ebediyete intikalinin 81. yıldönümünü idrak ederken, her geçen yıl Cumhuriyetimizin bu vatana sunulmuş en büyük armağan olduğunu bilinciyle, Atamızı sönüz şükran ve özlemi daha derinden hissediyoruz.

Öğr. Gör. N. Dilek KANAT
IGÜN-TÖMER

Kar İzleri Örtmesin...

Dr. Orhan Çekiç
Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi Öğretim Üyesi

Selanik ilkokul öğretmenlerinden Kirmızı Hafız Ahmet Efendi'nin oğlu Ali Rıza Efendi ile, Sofuzade Teyzullah Ağanın kızı Zübeyde'nin evliliğinden üç kız, üç erkek çocuk dünyaya gelir. 1871 yılında bu evlilik ilk meyvesini hemen bir yıl sonra vermiş, çocukluktan genç kızlığa hennit adını atmış olan Zübeyde, daha on beş yaşında iken işte anne oluyormuştur.

Bebeğin adım Fatma koyarlar.

Ali Rıza Efendi'nin kız tarafını bu evliliğe ikna edebilmesi hiç de kolay olmamıştır. Zübeyde'nin babası Feyzullah Ağa'nın birinci eşinden oğlu Hüseyin Ağa, bu evliliğin gerçekleşmesi için Zübeyde'nin annesi Ayşe Hanım'ı ikna etmede epeyi zorlanır. Ayşe Hanım Feyzullah Ağa'nın üçüncü eşi dir.

Hüseyin Ağa, Selanik eşrafından Hacı Süleyman Ağanın Langaza'daki çiftliğinde Subaşı (kahya) olarak çalışmaktadır. Ali Rıza Efendi'nin vakıtsız ölümü üzerine Zübeyde Hanım'ın üç çocuğu ile birlikte bir süre kalacak, Küçük Mustafa ile Makbule'nin kargaları kovalayacakları çiftlik işte bu Rapla Çiftliği, İlüseyin Ağa da bu çiftliğin yöneticisi.

Sonunda Hüseyin Ağa'nın da telkinleri ile Ayşe Hanım yumuşar ve evlilik gerçekleşir. Zaten o günlerin adetleri gereği evlilik gibi konularda karan erkekler verir. O nedenle bu konuda Zübeyde'nin de görüşünün alınmış olması beklenemez.

Yeni yıliler Selanik'te Ali Rıza Efendi'nin Yeni Kapı mahallesındaki babaevine yerleşirler ve ilk çocukları Fatma işte bu evde dünyaya gelir (1872). Bu esnada Ali Rıza Efendi Osmanlı Rumeli'sinin o zamanki Yunanistan sınırlarında, Olimpos Dağı eteklerinde, Çayağzı veya Papazköprüsü, denilen dağlık, ıssız bir yerde, gümruk memuru olarak çalışmaktadır.

Fatmadan sonra birer yıl arayla iki erkek çocuğu daha olur. Ahmet 1874'te, Ömer 1875'te doğar. Ömer'in doğumuna hennit sevincinden, Fatma'nın veremden ölümlüyle sarsırlar. (1875).

Ali Rıza Efendi'nin görev yaptığı gümruk kapısı son derecede tehlikeli bir sınır geçidiidir, dağlar rum eskiyası ile doludur. Eskiya bu gümruk kapsısından geçen her şeyi haraca bağlamıştır. Rahat, huzur yoktur. Ali Rıza Efendi Gümruk İdaresinden istifa edip adresini Selanik'te taşır ve kereste işine başlar ama başı eskiya ile gene derttedir. Bir defasında eskiya tarafından kaçırılır, hayatından ümit kesilir, önemli bir haraç ödeyerek ancak kurtulur. O korku dolu günlerin acısı da çocuk Mustafa'nın belleginden hiç mi hiç silinmeyecek, oluşmakta olan karakterinde önemli rol oynayacaktır.

Kereste ticareti sayesinde gelir düzeyi nisbeten yükselen Ali Rıza Efendi, eşi Zübeyde, çocukları Ahmet ve Ömer ile birlikte, Selanik'ten İslahane semtinden Ahmet Subaşı mahallesindeki üç katlı bir eve taşırılar. Mustafa işte bu evde dünyaya gelir. (Tırlerde, 1908 yılında Mustafa Kemal Bey bu evi satın alacak, Balkan savaşından sonra Selanik kaybedilince Zübeyde Hanım ve Makbulen İstanbul'a geldikleri için ev terkedilecek, Lozan Anlaşması gereğince de mülkiyeti Yunan hükümetine geçecektir. 1937 yılında Selanik Belediyesi bu evi Ataturke'ye armağan edecektir. Ev bugün müze haline getirilmiştir.)

Bu muhakkak da çok sürmedi. Ali Rıza Efendi 1888 yılında ölüken, Zübeyde İlham Naciye'ye hamile idi. Naciye 1889 yılında doğdu. (1901'de de ölecektir).

Eşinden kalan ayda iki mecidîye gelirle ve üç küçük çocukla yaşam mücadelesi vermeye başlamıştı Zübeyde Hanım. Bu neredeyse imkansızdı. Agabeyi Hüseyin Ağa Zübeyde ve çocukları, Langaza'daki Rapla Çiftliği'ne götürdü. İşte küçük Mustafa ile Makbulen kargaları kovaladığı çiftlik bu çiftlikti.

Rapla Çiftliği'nin korucusu küçük Mustafa, duvar gazetesini çkarlığı için zindanlara atıldıgında Mustafa Kemal Efendi; Trablus'a, Deme ve Bingazide, Çanakkale'de Mustafa Kemal Bey; Filistin Cephesinde Mustafa Kemal Paşa; Sakarya'da Gazi Mustafa Kemal Paşa; Dumlupınar'da Mareşal Mustafa Kemal ve nihayet Ataturk olarak anıldı.

1893 yılında Selanik Askeri Rüştiyesinde giydiği asker üniformasını, 1927 yılında ordudan emekli oluncaya kadar büyük bir onurla taşıdı. Vatanını savunmak uğruna, Trablus'tan Kafkasya'ya; Çanakkale'den Filistin'e, Suriye'ye; Sakarya'dan Dumlupınar'a kadar tüm cepheerde savaştı, hiç yenilmedi.

Dünya onu "Dahi bir asker" olarak tanıdı ama, O'nun "...Savaş, mullak bir zaruret olmadıkça, cinayettir!" sözünü hiç unutmadı. O'nun bir savaş adamı olmaktan çok, bir barış adamı olarak şımladı. Birleşmiş Milletlerin kültür kolu olan UNESCO, 1981 yılının tüm dünyada ATATÜRK YILI olarak anılması kararını alırken, O'nun emperyalizme karşı ilk kurtuluş savaşını ve bu mücadeleyi zaferle ulaşmıştır bir komutan, bir ulusal kahraman; çökken bir İmparatorluktan, halk egemenliğine dayalı, hukukun üstünlüğünü esas alan, çağdaş ve laik, demokratik bir cumhuriyet çikaran bir devlet kurucusu; tarihin ender kaydettiği bir devrimci; kendi yurdunda olduğu kadar tüm dünyada da barış samimi olarak isteyen seçkin bir "dünya yurtası" olarak selamlıyor, böylece Ataturk, tüm dünya için "aydnılık geleceğin bir simgesi olarak" yıl boyu saygıyla anılıyor.

Gerçekten de, çağdaşı devlet adamları olarak örneğin Hitler "Kavgam" kitabını yazıp, diğer ülkeleri istila planlarını pervasızca açıklarken, bir diğer, Mussolini Akdeniz için "Bizim Deniz" diyerek eski Roma İmparatorluğu'nu ihya etme hayallerini güdüyor, bunlara karşılık Ataturk "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" diye yanıt veriyordu. Ayrıca batıda kurduğu Balkan Paktı ile (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya), doğuda kurduğu Sadabad Paktı. (Türkiye, İran, Irak, Afganistan) sayesinde, Avrupa'nın ortasından Çin'e

Mustafa Kemal'in Selanik'te doğduğu ev. Babası öldükten sonra geçim sıkıntısına düşen aile sol başlıklı müştemilata taşınmak zorunda kalacaktır.

kadar bir barış çemberi oluşturuyordu. Böylece barış konusundaki söylemi ile eyfemi tamamen örtüşüyordu.

1934 yılında, Çanakkale Şehitleri anıının açılış töreninde okuması için içşeri Bakarı Şükrü Kaya'ya verdiği metin, bugün Şili'den Montreal'e kadar birçok ülkedeki Atatürk anıtlarının kaidelerine olduğu kadar, yore insanların yüreklerine kazınmıştır: "...Bu memleketin toprakları üzerinde canları veren kahramanlar! Burada bir dost vatannın toprağındasınız. Huzur ve sessizlik içinde uyuyunuz. Sizler mehmetçiklerle yanına, koyun koyunastınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen anneler, gözüşlarınızı dindiriniz. Evlatlarımız bizim bağırmızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canları verdikten sonra, artık bizim de evlatlarımız olmuşlardır..."

Yüreği bu denli insan sevgisi ile dolu, gerçek bir barış adamina, bugün tüm dünyanın her zamankinden çok daha fazla ihtiyacı var. O geri gelmeyeceğine göre, tek çıkış yol, O'nun izini kaybetmemek.

Hepimiz nöbet başma...ki,

KAR İZLERİ ÖRTMESİN...

Kız kardeşi Makbule, annesi Zübeyde Hanım ve Harp Akademisi yıllarında Mustafa Kemal

**RİVANETİCUMHUR
EGEMENLİK**
*Başkanı cumhur Ataturk'ün
umumi hallerindeki vahamet,
dün gece saat 24 de nefs
edilen többiden sonra her an
artarak lu gün, 10 Ekim
Şeytin 1938 perşembe Salı
Saat dokuzu beş gece Büyük
sefirimiz derin Koma içinde
terki hayat ettiyelerdir.*
 10 Ekim 1938

E. Atıkkuluşlu Oğlu

Nida Mescidibey

Dr. Dikmen

D. Karaoğlu

A. Arıay

J. Nagyömer Endiffs

B. İlhanayaz

Ad. Şenay a. Leter

M. M. Duman D. Ks

Dr. H. Açıkalın

Müdürlük doktorları tarafından verilen "Ölüm Raporu"
(14 Kasım 1938)

The Death Certificate issued by the medical physicians.

Der Todesbericht, der von seinen Leibärzten gefertigt wurde

(14. November 1938)

Le certificat de décès rédigé par ses médecins personnels.

"Ben manevî miras olarak hiçbir nas'ı katı, hiçbir dogma, kahpanyıştı düstur bırakmadım. Benim manevî mirasım İLİM ve AKIL'dır. Zaman süratle dönüyor... Böyle bir dünyada asla değişmeyecek hükümler getirildiğini iddia etmek, aklın ve ilmin inkışafını inkâr etmek olur... Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel mihver üzerinde akl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse, manevî mirasçıları olurlar."

Gazi Mustafa Kemal

Cumhuriyet Nasıl Kuruldu?

Dr. Orhan Çekic
Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi Öğretim Üyesi

Lozan Konferansı görüşmelerinin kesildiği dönemde 1 Nisan' 1923'te yeni seçimlere gidilmesi kararı alınmış ve böylece "İhtilal Meclisi" gibi çalışan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin "Birinci" dönemi sona ermiştir. Öte yandan Bakanlar Kurulu içerisinde beliren görüş ayrılıkları yüzünden Rauf Orbay, 4 Ağustos'ta istifa etmiştir.¹⁴ 4 Ağustos'ta Mecliste yapılan seçimlerde Bakanlar Kurulu Başkanlığına Fethi Okyar getirilmiş, İsmet İnönü de Dışişleri Bakanlığı görevini korumuştu. Lozan Antlaşması'nın başlica devletlerce onaylanıp geçerlilik kazanması üzerine İstanbul'daki Anlaşma Devletlerinin birlikleri, 2 Ekim 1923'te oradan ayrılmışlardır. Buna 13 Kasım 1918'de denetim biçiminde başlayan, ama 16 Mart 1920'de doğrudan doğuya işgale düşen yabancı silahların gölgesi ve baskısı altında yaşanan günler de sona ermişti. Şükrü Nallı Gökberk komutasındaki Türk birlikleri 6 Ekim 1923'te İstanbul'a girmiş ve halkın coşkun gösterileriyle karşılanmıştır. İstanbul kurtarılmıştı ama bu sevinç bir sorunu da yanında getirmiştir. Bizans'tan bu yana devletlere, "Başkentlik" yapan İstanbul, artık TBMM yönetimine getirtince göre, bu yeni Türkiye devletinin yönetim merkezinin de oraya taşınması gerekmeye miydi? Başka bir deytyle, yeni devletin başkenti neresiydi ve neresi olması gerekiirdi? Ankara'da kurulan devleti tanıdıklarını Lozan Antlaşmasını imzalayarak onaylamış olan yabancılar da Türkiye'nin başkenti konusunda ilgilendiklerini gizlemiyordular. Onun için sorunun geciktirilmeden çözülmesi gerekiirdi. Ankara 27 Aralık 1919'dan başlayarak Türk ulusal hareketinin yönlendirildiği merkez olmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, yeni yeni devlet orada kurulmuştu. Bu yönyle gerçekle yeni devletin başkenti olmuştu. Aslında yeni devlete yeni başkent gerekiirdi. Bunu yasa ile belirlemek aşamasına gelmemiştir. Bu görevi de İnönü üstlenmiş ve 9 Ekim'de arkadaşlarıyla birlikte bunu içeren bir yasa önerisinde bulunmuştur. Tek maddelik bu öneri, Meclisin 13 Ekim 1923 günü oturumunda görüşülmüş ve büyük çaplıca kabul edilmiştir. Yasa haline gelmiş bu tek maddelik ve tek cümlelik öneride söyle deniliyordu: "Türkiye Devletinin yönetim yeri (makar-i idaresi) Ankara şehrider."

Bu Yeni Rejimin Adı: Cumhuriyet

Yeni devletin yeni başkenti saptandıktan sonra sıra yürürlükte olan yeni rejimin siyasal rejimler içindeki admın belirlenmesine gelmiştir. Ashında bu bir ad verme töreni demekti. "Cumhuriyet" kavramı terim olarak daha Yeni Osmanlılar döneminde Türk düşünce yaşamına girmiştir. Ama başta Namık Kemal olmak üzere o dönemin iiceri aydınları Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu için geçerli olmayan, hatta tehlikeli bir rejim olarak değerlendirmiştir. Jön Türklerde de belirgin bir Cumhuriyetçilik ortaya çıkmamıştır. Hep imparatorlukla birlikte, salatanı ve halifeliği kurtarma düşüncesi on planda tutulmuştur. Bu yılda uygulamaya konulamayan, gelip geçici bir düşunce sınırlarını aşmayan ilk hareket Birinci Dünya Savaşı yıllarında belirmiştir. O yılın ünlü Levazım Dairesi Başkam İsmail Hakkı Paşa, 1917 sonlarında Enver Paşa'nın cumhuriyet kurmak istediği söze etmiştir. M. Kemal Atatürk'ün yaverliğini yapan ve onun o yillarda iliskin "Hâitura Deffteri"ni yayılan Şükrü Tezer'in aktardığına göre, I. Hakkı, Enver Paşa'nın bu düşüncesini söz açlığında M. Kemal, başa kimin geçeceğini sormuştur. Hakkı Paşa buna, "Sen, ben ve mesela Enver" diye yanıt vermiştir. Enver Paşa'nın böyle bir girişimde bulunup bulunmadığı tartışılabılır; I. Hakkı'nın sözleri de bir "Nabız yoklama" olarak değerlendirilebilir. Çünkü gerçek olan o kuşak içerisinde M. Kemal'in Cumhuriyetçi düşünceler besledigidir. Daha Erzurum Kongresi'nde söylemlerini buna göstermektedir. M. Kemal, kongre toplantıdan önce yaptığı bir konuşmadada, "Muhakkak ki var olan hükümeti biçimi, ülkenin refahı, müslümlük ve gelişmesine yeterli gelmeyecektir. Başka bir hükümeti biçimi arayıp bulmamız gerektiği kansindayım" diyerken Türkiye için

yeni bir siyaset rejime geçmenin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Bunu izleyen günlerde ise rejim olarak neyi yeglexligini M. Müfit Kansu'ya şöyle yazdırılmış: "Zafeden sonra hükümet sekli Cumhuriyet olacaktır" (Kansu, 1,131). Anadoludaki uyarı ve gelişmeleri çok yakından izleyen İngiliz haber alma örgütlerinin Erzurum'dan sonra Sivas Kongresi ile bir "Anadolu Cumhuriyeti" kurulmasından kuşku duryukları, verdikleri raporlardan açıkça anlaşılmaktadır. Örneğin, Yüksek Komiser Robeck, Lord Cuzar'a gönderdiği 17 Eylül günü raporda Sivas Kongresi'nden bir Cumhuriyet girişimine benzeterek, 1908 Jön Türk hareketiyle karşılaşmıştır (Şimşir, İBA 1, No: 39). 22 Eylül 1919

olduğu dönemde "Cumhuriyet" adı açıkça belirtilecek bir rejim tartışmasına yol açmak istenilmemiştir. Bu M. Kemal'in "Uygularına aşamasına gelinceye kadar" girişilecek hareketi, öngörülen düzenlemeyi "ulusal bir sir" olarak saklama biçiminde özeldeği yönetimini de bir gereği idi. Lozan Konferansı görüşmelerinin ikinci döneminin başlayacağı ve barış antlaşmasının yapılabileceği anlaştırdığında ortam yeni girişimler için olmuş demekti. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi dağıldıktan (16 Nisan 1923) sonra yeni Meclis toplantıncaya kadar yetىştirilmek üzere bir anayasası tasarıncı hazırlamasına karar verilmiştir. "Hükümet-i milliyemizin niteliği Cumhuriyet olduğu

tarihî İhe Times Gazetesi Sivas Kongresi'nden "Sivas'taki Anadolu Cumhuriyeti" diye söz etmektedir. Bütün bu belgeleri düzenleyenler, Anadoludaki ulusal direnişin Cumhuriyeti dönüşeceğini sezmiş bulunuyorlardı. Nitikim aynı tarihlerde İstanbul'daki kimi Osmanlı yöneticilerinin de Mustafa Kemal'in cumhuriyeti gelireceğinden kaygı duydukları görülmektedir. Sözelimi son Osmanlı sadrazamlarından Ali Rıza Paşa, bir söyleşi sırasında Mustafa Kemal'i Ahmet İzzet Paşa'ya çektiştirirken "Cumhuriyet yapacaklar, Cumhuriyet!" diye bağırmaktan kendini alamamıştır. M. Kemal'in kafasında ve gönlünde yatan Cumhuriyet, yalnız saltanat yönetiminde görevli olanları değil, TBMM içinde kimi çevreleri, hatta bazı ülkü komutanları da tedirgin eden, kuşkulandıran sakıncıya da en azından yararlı olmayan bir kavram, bir rejim olarak görülmüyordu.

Özellikle din işleriyle uğraşan milletvekilleri buna tepki gösteriyorlardı. Hele Mecliste Müdafa-i Hukuk Grubu'nun oluşmasından ve onun ileriye dönük bir programı açıklamasından sonra bu tepki daha da artmıştır. Kutsal sanılan şeriatı dayalı düzeni korumak için Muhamfaza-i Mukaddesat adlı bir birlik de kurmuşlardır. Bunlar "Amac, halifeliğ ve padışahlık hukukum korumak, ülke ve İslam dînîyatının şimdiki ve gelecekteki hayatı için çok büyük karışıklıkları ve sakıncaları getirecek olan Cumhuriyeti şekeiten kesinlikle sakınmak" istiyorlardı. Kalıcı Karabekir gibi ulusal direnişi örgütleyip destekleyen "Doğu Tatbihi" bir komutan bile, böyle bir grup kurduğu ve Cumhuriyet'e gitmek istediği için açıkça M. Kemal'i suçlamıştır. Oysa 23 Nisan 1920'den beri Ankara'da uygulanan rejim, bir saltanat ya da meşrutiyet olmayıp ulusal egemenliği ve ulusal meclisin üstünlüğünü dayanan bir "Cumhuriyet" demekti. Ancak ülkenin ve ulusun kurtuluşu, Ulusal Anfa'ya öngörülen ilkelerin gerçekleştirilemesini esas

halde, onu katı olarak ifade ve ilan etmemek bir zaaf teşkil ettiğinden ilk fırsatı Cumhuriyeti ilan etmek zorunlu görünyordu. Mustafa Kemal, yapılan anayasaya değişikliğinin Cumhuriyetin kurulmasına yönelik olduğunu, 27 Eylül 1923 tarihinde Neu Freie Presse mahabirine verdiği bir demette şöyle açıklıyor: "Yeni Türkiye Esas İşşâlat Kanunu'nun ilk maddelerini size tekrar edeceğim. Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Yürütme kudreti, yasama salâhiyeti milletin yegâne hakiki temsilcisi olan mediste belirmiş ve toplanmıştır. Bu iki kelimeyi bir kelimede hulâsa etmek kabildi: Cumhuriyet." öte yandan ekimin ilk günlerinde ülke yönetiminin Cumhuriyet olacağının konusundaki haberler gazetelerde yer almaya başlamıştır. Büyük Millet Meclisi'nde Anayasâ Komisyonu Başkanı olarak görev yapan Yunus Nâdi, 8 Ekim 1923 tarihli Yeni Gün Gazetesi'nde "Cumhuriyet idaremi açıklanacak ve yakında ilan olunacaktır" haberini veriyordu.

Cumhuriyet'in İlânı

İam o günlerde kabine üyelerinin seçimi konusunda Mediste başlayan çıkışmalar ve doğal bunalım, M. Kemal'e yeni devletin adı olan Cumhuriyetin artuk açıkça belirtileşen zamanın geldiğini kanıtlamıştır. Başbakan Fethi Okyar, aynı zamanda kendisinin üstlenmiş olduğu İşçileri Bakanlığım 24 Ekim'de buranca bunalım dâha da artmış, Ertesi günü toplantı Halk Partisi grubu, Rauf Orbay'ı, Medis İkinci Başkanlığına, Sabit Sağıroğlu'nu da İşçileri Bakanlığını aday göstermiştir. Ancak bu öneriler sorunu çözmemiştir. Çünkü Sağıroğlu İkinci gruptan biri olarak tanınmıyordu ve aday gösterimler kendilerinin yokluğunda yapılmıştır. 26 Ekimde Çankaya'da M. Kemal'in başkanlığında yapılan bir bakanlar kurulu toplantıında Fethi Okyar'la birlikte öteki bakanların da çekimeleri ve yeniden seçilecek olalar bile görev kabul etmemeleri kararını verilmiştir.

Ancak görevin niteliği gereği Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak istifa dışında tutulmuştu. Bu karar gereği Fethi Okyar kabinesi 27 Ekimde istifasını vermişti. Bunun üzerine çeşitli gruplar kendilerine göre bir kabine oluşturabilmek amacıyla yoğun bir çaba içine girmişlerdi. M. Kemal ise 28 Ekim akşamı hazi bakan ve milletvekillerini Çankaya'daki evine akşam yemeğine çağrılmış. İsmet İnönü, Kazım Özalp, Fethi Okyar, Ruşen Eşref Ünaydin, Fuat Bulca, Kemalettin Sami ve İlaliit Karsıalanlıdan oluşan grupla yemek yerirken M. Kemal kararını açıklamıştı. "Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz!" Hazır bulunanlarca karar olumlu karşılanmış ve hemen izlenecek yoluń saptanmasına girişmeleri. Komuklar gittikten sonra İnönü ile M. Kemal bu amaçla Anayasada yapılması gereken değişikliklere

yetkimiz vardır. Duraksamayalım.

Vehbi Bolak (Balıkesir): Şimdi değin görüşüldüğünü duyduğumuz Anayasadan bizim bir bilgimiz yoktur. Gerçekte gazetelerde gördük. Bu yeter mi? Onun için, biz önce bunu, bir bütün olarak görüşmek üzere sonraya bırakıp bunalımı giderelim.

Halil Türkmen: Anayasayı değiştirmeye ve yeniden yapmayı yetkimiz vardır. Ama bu değişiklikler gerçekten yurdumuzun ve ulusumuzun mutluluğunu sağlar mı? Bunu söylemek gerekir. Bunu, hukukçu, hukuk bilgini olan arkadaşlarımız gelsinler, açıklasınlar. Açıklama yapılmadıkça bunun, hemen çözümlemesinden yana değilim.

İnönü söz alarak şu yolda bir konuşma yapmıştır: "Parti başkanının önerisini kabule kesin gereksene vardır. Büttün dünya bizim bir hükümet biçimci görüşüğümüzü biliyor. Bu görüşmelerimizi bir sonuca bağlamamak, güçlüğü ve düzenliliği sürdürmekten başka bir şey değildir. Daha önce geçen bir olayı anlatıyorum. Avrupa siyasi adamları bu konuda beni uyardılar: *'Devletinizin başkanı yoktur, şimdiki başkanınız, Meclis başkanıdır. Demek ki siz, ayri bir başkan bekliyorsunuz'* dediler. Avrupa düşüncesi işle budur. Oysa biz böyle düşünmüyorum. Ulus egemenliğine ve yazısına kendi el koymuyorum. Öyle ise bunu yasa ile belirtmekten neye çekiniriz? Cumhurbaşkanı olmadan başbakan seçme önerisi yasası olur. Bunda kuşkuya yer yoktur. Başbakan yasal olarak seçebilmek için Gazi Paşa Hazretlerinin, genel güvənlüğün sürdürülmesi doğru değildir. Partinin, bütün ulusa karşı yüklendiği sorumluluğun gereklerine göre iş yapması zorundadır." İsmet Paşadan sonra, Abdurrahman Şeref Bey yaptığı konuşmadada sunları söylemiştir: "Hükmet biçimlerini birer birer söylemek gereksizdir. Egemenlik sınırsız ve koşulsuz ulusundur, kime sorarsanız sorunuz, bu cumhuriyettir. Doğan çocuğun adıdır. Ama bu ad kimlerine hoş gelmemiş, varsun gelmesin!" BUNDAN SONRA, Yusuf Kemal öneriyi kabul etmenin gerekli olduğuna ilişkin uzun bilgiler vermiş, sonra "Bunun hemen yasalaması için gerekli işlenen yapılmasını öneririm" demiştir. Abdullâh Azmi Efendinin, "Bu iş çok önemlidir. Bu konu yeterince görüşülmemi, dâha görüşüsün" diye bağırmasına karşın, görüşmenin yeterliği kabul olumuştu. ONDAN SONRA önerinin tümü ve arkasından maddeleri birer birer okunarak görüşüp kabul edilmiş. Grup toplantılarından sonra saat 18.00'da Büyük Millet Meclisi toplantısına geçilmiştir. Anayasada değişikliği öngören önerge hemen Anaya komisyonuna gönderilmiştir ve orada benimsenerek "öncelik ve ivedilikle" görüşülmüşü istendi. Komisyon Başkanı Yunus Nâdi'nin kısa bir açıklamasından sonra tartışma gereği duyulmazsanın maddelerin ayarlanması geçilmiştir. Bununla Anayasanın birinci maddesi sonuna "Türkiye devletinin hükümet şekli cumhuriyyettir" hükmü ekleniyor, diğer birkaç maddesinde de değişiklikler yapılmıştır. Milletvekillerinin "Yaşasın Cumhuriyet!" sesleri ve alkışları arasında oylama yapılırken saatler 20.30'u gösteriyordu. Cumhuriyetin ilanı kararname birkaç üye çekimser kalarak katılmamış, katılan "158" üyenin tümü olunlu oy vermiştir.

Cumhurbaşkanı Seçimi

Anayasada değişiklik yoluyla rejimin adı belirlendikten sonra Cumhurbaşkanı seçiminin geçilmesi. Oturuma başkanlık eden İsmet Eker, "15" dakikada biten oylama sonucunu 20.45'e söyle açıklamıştır. "Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı seçimi için yapılan oyalmaya yüz elli sekiz kişi katılmış ve Cumhurbaşkanlığına, yüz elli sekiz üye, oybirliği ile Ankara Milletvekili Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini seçmişlerdir." Mustafa Kemal'in Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilmesi, Türk Kurtuluş Savaşındaki önderliğinin dışında "Cumhuriyet'in ad babası olnasının da bir sonucu idi. Teşekkür için söz allığında yeni bir döneme girildiğini ve geleceğe güvenini söyle belirtmiştir: "Son yıllarda ulusumuzun eylemleri olarak gösterdiği yetenek, kendi hakkında kötü sanıda bulunanların ne kadar incelenmeden uzak, görünlüne önem veren insanlar olduğunu pek güzel kanlıtladı. Ulusumuz kendisinde bulunan nitelikleri ve değerini, hükümetin yeni adıyla uygarlık dünyasına çok zihna kolay gösterebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti, dünyada işgal ettiği yere layık olduğunu eserleriyle kanıtlayacaktır... Türkiye Cumhuriyeti, mutlu, başarılı ve müzaffer olacaktır!" Kurtuluş Savaşının yurdu işgalden kurtarmaya ve ulusal bağımsızlığı sağlamaya yönelik silahlı savaş dönemi bitti, imparatorluğun çöküşünden yeni bir devlet çıkarılmıştı. "Türkiye Cumhuriyeti adı vermekle de yeni bir devletin gerçekten de mutlu, başarılı ve müzaffer olabilmesi için toplum ve ekonomi yaşamındaki savasları da kazaması, devrimlerle oluşumunu tamamlanması gerekiyordu.

İşkin bir yasa tasarı da hazırlamışlardı. 29 Ekim 1923 Pazartesi sabah saat 10.00'da toplanan Halk Partisi Grubu'nda bakanlar kurulu seçimler sorununu ele alınmış, ancak bir sonuca ulaşamamıştı. Bu sırada Kemalettin Sami'nin sorunun Genel Başkan olarak M. Kemal tarafından çözümlenisini dileyen önerisi kabul edilmiş ve grubu gelen M. Kemal kendisine bir saat süre tamamasını dilemişti. Bir önceki gece düşünülen çerçevede gelişen bu olaylardan sonra Meclisteki odasına milletvekillerini çağırıp onlara durum ve hızırlanan yasa tasarıyı açıklayan M. Kemal sorunu çözümsürt artuk. Grup toplantısı yeniden başladığında kursuya çıkan M. Kemal gerekli açıklamaları yaptıktan sonra değişiklikle ilişkin önergesini sunmuştu. Sonraki görüşmeleri M. Kemal'in özellemesinden izlemek daha uygun olur:

Sabit Sağıroğlu (Erzincan): Böylece hükümet kurma yönteminin benimsiyorum. Ancak, anayasının değiştirilmesini önerisi ile bugünkü bunalmı giderilemeye. Biz şimdi bir bakanlar kurulu başkanı seçelim. Anayasanın değiştirilmesini sonra düşünürüz.

Hazım Tepeyran (Niğde): Anayasayı biz yapabilir miyiz? Sanırım yapamayız. Yetkimiz varsa bu partide olmaz. Partide görüşüldükten sonra açık oturumda kimse söz söyleyemiyor. Ulusun varlığı ile ilgili yasalara burada kesin bir biçim verilmesinden yana değilim. Bu gibi yasalar açık oturumda ve serbetçe görüşülmeli. Her şeyden önce hükümet bunalumunu çözelim.

Yunus Nâdi (Hazım Bey'i yanıtlayarak): Her ülke ilk kez Anayasayı yaparken bu iş için bir kurucu meclis kurmuştur. Bize ise bu gibi işlerde ayrıca bir kurucu meclis kurulacağı belirtilememiştir. Bize her zaman bu gibi değişiklikler olmuştur. Bizeden önceki Türkiye Büyük Millet Meclisi de bu yolda yürümüştür. Buna

Üyelerden biri: Anaya söyle bir çarpıda değiştirilemez.

Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul): Dört yıl önce, ayrı ayrı seçimlerin kötüüğünü söylemiştim. Bugün de yine o zamanki durum ortaya çıktı. Gazi Paşanın önerisine gelince, bu yeni değildir. Dört yıl önce yapılan bir yasa daha açık bir biçim verilmektedir. Durum da bu olduğuna göre, buna karşı söz söyleyecekler gelsin, düşüncelerini söylesinler. Ama uzun uzadıya beklemeye zamanımız yoktur.

Ragip (Kütahya): Yasaların en iyisi olaylardan ve gereksemde doğandır. Gerekseme ise ortadadır. Anaya tamamlanmalıdır, açılığa kavuşturulmalıdır. Önerinin hemen görüşülmemesi geçelim.

Adalet Bakanı Seyit Bey: Önerilen tasarı yeni bir şey değildir. Yürürlükteki Anayasamın açıklaşıp saptanmasıdır. Yasaları gerekseme yapar. Kuramlar yapmaz. Zaman ve olaylar her şeye etkendir. Gelişim kuralı değişmez. Kesin bir kuraldır. Önerilen tasarıda bir yenilik yoktur.

Anayasayı daha belirli ve açık bir duruma getirirsek kuşkusuz ulusumuzun ve yurdumuzun yararına daha uygun iş görmüş oluruz.

Abidin Bey (Manisa): (Seyit Bey'in görüşüne yanıt olarak) önce hükümet bunalumunu giderelim.

Eyüp Sabri Hayırlıoğlu (Konya): Biz Gazi Paşa Hazretlerini yargıçı yaptık. 'Bizim anayasayı değiştirmeye yetkimiz yok' demek, töreye aykırı bir meclisimiz var demektir. Meclisin Anayasayı değiştirmeye yetkisi apaçıkta. Hükümetimizin hicmi kesinlikle cumhuriyet olacaktır. BUNDAN SONRA İSMET

"Arkadaşlar! Yarın Cumhuriyeti İlan Ediyoruz!"

Lozan Antlaşması İmzalandı

Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Orbay, yanında Meclis ikinci Başkanı Fuat Paşa (Ali Fuat Çebesoy) olduğu halde Çankaya Köşkü'ne çıktı, yaverlere Gazi'yi derhal görmek istediklerini bildirmiştir. Heyecandan adeta titriyordu.

Salona alındılar.

Gazi Mustafa Kemal hanyadan henüz çıkmış, kurulanın yarısı. Gönülgeleğini bildirince, Rauf Bey israr etti. "Lütfen bizi bornozıyla kabul etsin, gönümde zaman harcaması, bildireceklerimiz çok acıl..."

Lozan görüşmelerinin çok yoğun günleri. Herhalde olagansız bir şey olmuştu. Bu telsin başka bir anılmaz olamazdı.

Konuklarına karşı daima çok ölçüli davranışları, tıraş olmadan kimseının önüne çikmayan Gazi, bornozıyla salona girdi. "Hayrola Rauf! Nedir bu telsin? Hayırdu insallah!"

"Hayırdu, paşam, hayır!" Ama bir hareketle de Gazi'nin elini öpüverdi.

"Paşam! Sivas Kongresi esnasında sana söyletimiştim. Zaferi kavuşturul, ülke kurtulsun, o gün ellerini öpecektim. İşte o gün, bugün. Lozan imzalandı."

Üç arkadaş sevinç yumağı halinde birbirlerine sarıldılar. Koltuklarına oturup kabahelerini yumularken, Rauf Bey haberin ayrıntısını vermeye başlamıştı. Yaşadıkları sevinci yazيا döküp anlatılabilmek çok zor.

Ziyaret sona ermek üzereydi. İam ayrıcalıkları esnada, Rauf Bey, "Paşam" dedi, "Ben de iziniz rica edecektim. Sivas'a gitmek istiyorum."

Gazi şarşur: "Sivas da nereden çıktı Rauf?"

"Paşam, biliyorsunuz benim seçim bölgem Sivas. Seçmenlerimizi ziyaret etmek istiyorum."

"İyi ama İsmet geliyor. Otu karşıyalım, şu zaferi doya doya bir kutlayalım, sonra gene gidersin."

Rauf Bey bekleyen fırsatı yakalamıştı:

"Asıl sorun da zaten o, paşam. Ben artık bundan böyle İsmet'le aynı masada oturamam."

Gazi şaşırılmıştı:

"Nedenmiş o?"

Rauf Bey, sözcüklerini seçerek, her birinin altını vurgulayarak, içindékini döktü.

"Paşam biliyorsunuz Lozan görüşmeleri esnasında hükümet İsmet Bey'le pek uyum içinde çalışmamıştı. Hatta çoğu kez İsmet, müzakereleri sizinle yürütüdü, hükümeti attı. O nedenle ben, bundan böyle İsmet'le aynı ortamda olamam..."

Gazi donup kaldı. Sözü edilen kişi, hükümetin düşüleri bakıyordu. O'nun elini bile sıkmak istemeyen ise, o hükümetin başkanı, yanı başbakandı. Bu tavırla da, adeta Gazi'ye "Ya ben, ya İsmet" demiş oluyordu.

Gazi, son noktayı koydu:

"Ama o zaman istifa etmen gerekti." Rauf Bey, anında yanıtını verdi:

"İstifa ettim hile Paşam". Elini ceketinin yan cebine soktu, daha önce hazırlayıp imzaladığı istifa mektubunu usulca Gazi'ye uzattı.

Daha birkaç dakika önce yaşanan sevincin ölçüsünü sözcüklerde dökme olanak değildi.

Şimdilse, yaşanılan hayal kırıklığı, tüm salonu sarmaşıtı. Konuklar ayrıldılar. Gazi'nin türeğinden bir parça koptu.

Hükümet Krizi Büyüyör

Lozanda imzalanın antlaşmaya kurulan, bağımsız, egemen bir devlet vardı, ama artuk o devletin başbakanı yoktu. Olayı ajanslar duyurunca, dünya tam anlamıyla bir şok yaşadı.

Sürpriz istifalar bununa da kalmadı. Medis İkinci Başkanı ve bu Çankaya ziyaretinin ikinci konuğu Ali Fuat Çebesoy Paşa da istifa etti. Mustafa Kemal Paşa'nın Harp Okulu'nun birinci sınıfından itibaren sınıf ve sıra arkadaşı olan "Salacaklı Fuat"ın istifası, Gazi'yi çok üzmüştü. Nasıl, üzmesini ki? Aralarındaki hukuk dillerinden farklıydı.

Fuat, St. Joseph Lisesi mezuniydi. O nedenle Fransızcası çok iyi idi. Sivil liselen geliyor olduğu için de, Harbiye'ye biraz geç katılmıştı. Okul Müdürü Mustafa Kemal'i odasına çağırılmış ve iki genci birbirine tamştırmıştı: "Selanikli Mustafa Kemal Efendi, Salacaklı Fuat Efendi..."

Salacaklı Fuat, Selanikli Mustafa Kemal'e emanet edilmişti. Aynı sırada oturuyordular. Mustafa Kemal sınıf čavuşuydu. Fransızcasını ilerletmesinde Fuat ona yaradı olsuyordu. Ayrıca Mustafa Kemal tüm Harbiye yılları boyunca, hafta sonları Fuat'in Salacak'taki köşkünde evci çıkmıştı. O yıldan de, diğerlerine rağmen Fuat'la çok daha yakın arkadaştılar.

Meslek yaşamını boyunca da yolları zaman zaman kesişti. Fuat'la, Örneğin Trablusgarp cephesine gitmek üzere Dernéye hareketinden hemen önce, Selanik'teki son yemeğini Beyaz Kulen'in 4. katında Fuat'la birlikte yiyordu. Çok hüzünlenmişti. Balkan Savaşı'nın hemen öncesinde zor ve karanlık günlerdi. Gelecek günlerden kaygılıydı.

"Dernéden döndüğünde tekrar bu şehrde gelebilecek miyim, emin değilim Fuat" diyecek, buluşlarını pencereden dışarıya kaydırıp, hürsünden sessize ağlayacaktı. Fuat onu sakinleştirmeye çalışacaktır.

Selanik'in kaybedileceğinden korkuyor, anmasını, bacısını düşünüyordu. Korktuğu başına geldi. O, Bingaz'de çarpışırken, Selanik tek mermi atmadan Yunanistan'a verilecekti.

Yıllar sonra 1916 yılında 2. Orduya tayin edilmiştir. Rus işgaline uğrayan Muş ve çevresini Ruslardan kurtarmaya koşmuştu. Kader bu iki arkadaşın tekrar bir araya getirdi. Ali Fuat Çebesoy'un da içinde bulunduğu karargâh Ruslara esir düşmek üzereyken, Mustafa Kemal Paşa yetişecek ve Rusları Sarıkamış'a kadar çekilmeye mecbur edecek, böylece Fuat esir olmaktan son anda kurtulacaktı. İki arkadaşın, dağ başında, önce asker selamlımlarını, sonra dostça kucaklaşmaları görülmeye değerdi.

1918 Eylül'ünde Mustafa Kemal Paşa ikinci kez 7. Ordu Komutankâmu atanmıştır. Kendisine bağlı kolordulardan 4. Kolordu Komutamı İsmet (İnönü) Bey, 20. Kolordu Komutamı ise Ali Fuat Çebesoydu.

Nihayet, 8 Kasım 1918'de Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı kaldırılınca, 10 Kasım'da Adana'dan İstanbul'a doğru yola çıkarken 7. Ordu'yu Adana'da gene bu Fuat Paşa'ya teslim etmiş, ordunun yarısını Anadolunun içlerine doğru kaçırılmış, silahlardan büyük bir kısımın Uluslu İstikametinde sevk etmiştir. Ayrıca gelecek günlere yönelik planlarını da işte bu Fuat Paşa'ya aktarmıştı.

O yıldan, Fuat Paşa'ın istifası Gazi'ye çok dokunumuştur. Belli etmemeye çalışsa da...

Ali Fuat Paşa, Gazi'ye istifasını verirken, "Bu siyaset bize göre değilmiş paşam, ben orduyu dönmek istiyorum" demiştir. Gitmek istediği yeri de kendisi seçmiş ve Konya'ya "Ordu Müfettiş" olarak gitmek istediğini

Dr. Orhan Çekiç
Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi Öğretim Üyesi

bildirmiştir.

Oysa rütbesi bunun için yeterli değildi. Gazi, bu arkadaşının geçmişeki hizmetlerini değerlendirerek bir üst rütbe geçmesini ve Konya'ya gitmesini sağlamıştı, ama Rauf Bey'le birlikte arkaya arkaya bu iki istifa, anlamlıydı. Kazım Karabekir Paşa'nın da bir süre önce istifa edip, Ordu Müfettişliğine gitmiş olduğu dikkate alınca, bu istifaların planlı olduğu anlaşılıyordu.

Gazi Mustafa Kemal, istifa eden Başbakan Rauf Bey'in yerine, bu görevi Ali Fethi Okyar'ı getirdi. Fethi Bey İçişleri Bakanıydı. Bakanlık görevi üzerinde kalarak, başbakanlığı yürütmeye başladı. Böylece Başbakan krizi çözülmüş gibi oldu. Süra, Meclis 2. Başkanını seçmeye gelmiştir. Meclis'te giderek yoğunlaşan bir muhalefet yaşanıyordu. Örneğin, Başbakanı istifa eden Rauf Bey, kendisi aday olmadığı hâlc, gene istifa eden arkadaşı Fuat Paşa'nın yerine Meclis 2. Başkanlığına seçilmişti. Meclis bu tutumuyla adeta Gazi'ye gözdağı veriyordu. Lozan konusunda Rauf Bey gibi düşündüklerini göstermek istiyordu.

Gazi'nin yakını gözyle bakılan yeni Başbakanaya yapılan eleştiriler o denli yoğunlaştı ki, nihayet Fethi Bey, üzerindeki İçişleri Bakanlığını bıraktı ve sadece Başbakanlığı yürütmeye sürdürdü. Bu durumda bir de İçişleri Bakanı seçmek gerekiyordu.

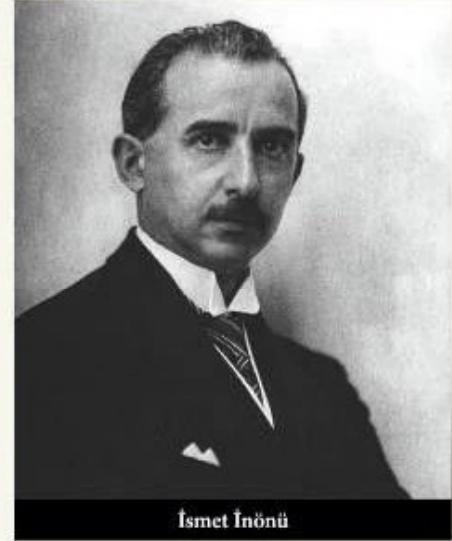
Medis, İçişleri Bakanı olarak Gazi'nin gösterdiği adayı değil de, eski bir vali olan Sabit (Sağiroğlu) Bey'i bu makama seçmiştir. Gazi ise bunu mahzurlu buluyordu. İtarallar arasında görüş ayrılıkları giderek derinleşiyordu. Bütün bunların daha da gerisinde yatan ise, Gazi'yi bu tür sorularla uğraştırarak bir cumhuriyet kurması ihtimalini zayıflatmak, en azından eretekelemek fikriydi. Bunu da daha birkaç ay önce yüzüne karşı söylemişlerdi. Gazi'nin o günü unutması mümkün değildi.

Gerçekten de, 19 Temmuz 1922 akşamı O'nun Refet (Bele) Paşa'nın Ankara Etilikdeki Kalabada bulunan bağı evine yemeke davet etmiştir. Yemektekiler, en yakın silah arkadaşlarıyla İlk sözü Rauf Bey almış ve sözü hiç eğmeden, bükmeden, doğrudan hedefine yöneltmiştir. Rauf Bey şöyle diyordu: "Kemal, yemek için toplandık ama bizim seninle konuşacağımız konumuz daha var. Şimdi onu konuşacağız. Bak kardeşim, bu Medis senden korkuyor. O yüzden, tartışıkları konular sama kadar gelmiyor, ama ben başbakanım. Şikayetler de bana geliyor."

Gazi şaşırılmıştı. "Benim neyimden korkuyorlar mı?" dediyevrildi.

Bunun üzerine Rauf Bey içini dökmüştü: "Senin bir gün bir fırsatı yakalarsan cumhuriyet kuracağın dan korkuyorlar. Dediğimler o kadar abartılıyor ki, içlerinden kimileri bir gün senin padişahı bile bu ülkeden kovacağın kaygısını taşıyorlar."

Bunun üzerine Gazi, Rauf Bey'e, "Peki, Rauf, sentin Sultan

İsmet İnönü

Vahdetin ile ilgili görüşün nedir?" diye sormuştı. Rauf Bey'in yanıtı, cumhuriyet konusunda da, padışahlık konusunda da Rauf Bey'in ne düşündüğünü net anlatıyordu.

Rauf Bey söyleyipladı: "Benim babam, padışahın baş mabeyiniğini yaptı. Boğazında, padışahın ekmeği var. O nimet şimdî hemim boğazında. Ben yedigim ekmeğe ihanet etmem kardeşim. Ayrıca aldığım İslam terbiyesi nedeniyle de, halife olduğu için, padışaha o yonden de bağlıyım. O makamlar ulvi makamlardır. Senin, benim gibi kişilerin aday olabilecekleri makamlar değildir. Bana göre bizim görevimiz bitmiştir. Ulepimiz önderlik yaptı, vatani kurtardı, biz de senin emrine çalıştık ama bize göre bizim görevimiz sona ermiştir, şimdî emanetin sahibine laşesi gerekir..." demiştir.

Bunun üzerine Gazi aynı soruyu ev sahibi Refet Paşa'ya sormuştı. Refet Paşa:

Hüseyin Rauf Orbay

Ali Fuat Cebesoy

Refet Bele

Ali Fethi Okyar

"Aynen, Rauf Bey gibi düşünüyorum, paşam" diye yanıtlamıştı. Masadaki diğer komuk Ali Fuat Cebesoy'du. Ünün yanı biraz farklıydı:

"Biliyorsunuz Moskova'dan hemiz döndüm. Durumu pek bilmiyorum, bana birkaç gün izin verin, yanımı daha sonra vereyim..." demişti. Yani Salacaklı Fuat bile "Ben senin yanındayım Kemal" diyememişti.

Bunun üzerine Gazi:

"Benden ne yapmamı istiyorsunuz?" diye sormuştı. "Çok yakın Meclis kursusuna, bunları yapmayıacağına söz ver..." demişlerdi.

"Verin bana bir kâğıt" dedi, gece yarısı bağ evinde kâğıt bulamadılar. O zaman sigara paketinin kapagını yırttı ve arkasına şunları yazdı: "Günün geldiğinde padışahla ilgili karar, en yüce icra organ olan TBMM verecektir." Arkadaşlarına okudu ve:

"Yarın Meclis'e bu metni okursam, size göre Meclis teskin olur mu? Bu endişeleriniz giderilmiş olur mu?"

"Evet," dediler, "Çık bu metni ok."

Ertesi gün kursiye çıktı ve bu metni okudu.

Diger arkadaşlarıyla da yolları bu noktadan itibaren ayrılmıştı. Bu arkadaşlarıyla ve bu Meclise Cumhuriyete gitmemeyeceğini anlaşıntı. Ertesi gün Gazi'nin 128 arkadaşı, yeni seçimlere gidilmesi için Meclis Başkanlığına öncere sunuyorlardı. O günkü Anayasaya göre her iki yıldır bir seçim yapıyordu, Meclis dönemini doldurmuştu. Gazi de, bu krizi anıck boyde atlatamamıştı, ama aynı arkadaşları şimdî de işte karşısına yer almışlar, bu kez Lozan imzalandıktan sonra bile ardı ardına krizler yaratıyordu. Gazi, Başbakan Fethi (Okyar) Bey'i ve hükümet üyeleri 26 Ekim günü Çankaya'ya yemeğe davet etti ve bu yemekte, Başbakan Fethi Beyden istifa etmesini istedi. Çok yorulduñ Fethi Bey, sürekli eleştirliliyorsun, tütün çekiliñ, bırakılmış Meclis, istediği gibi bir hükümet kursun. Buna hiç müdahele etmemeliyim. Hatta yardımcı olalım. Mademki bu hükümeti bu kadar eleştiriyoñlar, o halde bakan olan arkadaşlarım, yeni kurulacak hükümette de kendilerine görev verilirse, bu görevi kabul etmesinler. Bırakalım Meclis, bu sürekli eleştirdiği hükümetin tamamen dışından bir hükümet çķıksın.

Yalnız Fevzi Paşa gene Genel Kurmay Başkanlığı kabul etsin. Zira o kritik görevde değişiklik olmaz."

Bu talimat yerine getirilir ve Fethi Bey hükümeti çekilir. Şimdî Meclis daha büyük bir sorunla karşı karşıyadır. Bir bakanlık için tek bir isimde buluşamayan TBMM, şimdî 12 Bakanlık için uğraş vermektedir ve herkesin mutabık kaldığı bir hükümetin kurulabilmesi ise neredeyse olansızı görülmektedir.

Milletvekilleri evlere dağılmışlar, listeler hazırlamaktadırlar, ama aradan üç gün geçmesine rağmen sonuc alınamamıştır.

Dişardan bakılınca görülen manzara şudur:

Daha üç ay önce bağımsızlığını ilan edip, devlet kurdukları iddia eden Türkler, şimdî bir hükümet kuramamaktadırlar. Bütün dünya dikkat kesilmiş, Ankara'yı izlemektedir. Bu durum bu şekilde uzun süre devam edemez. Hükümetin toptan istifasıyla şimdî krit daha da bityümtür. Gazi adeta yanyana körükle gitmiştir. Bunun ince bir hesap olduğunu henüz kimse fark edememişti. Tüm yaşamı sorunları çözmekle

O'na başvuralım, gelsin o bu sorunu gözsun de, yerine otur. Ben bu davet üzerine Meclis'e gelir, çözüm önerimi sunanım.

Plan bundan ibarettir. Sofra erken dağılır. Gazi sadece İsmet Paşa'yi alıkoyar. Onlar bütün gece, gerekli Anayasaya değişiklik maddelerini kaleme almakla uğraşır. Rejim'in adının cumhuriyet olduğuna ilişkin madde değişiklikleri yapılır, hükümetin nasıl teşkil edileceğine ilişkin maddelerde ve cumhurbaşkanını seçmeye ilişkin maddelerde gerekli düzenlemeler yapılır. Bellidir ki tüm Türkiye, barbaşka bir güne doğrak üzerinden.

Bu plan ertesi gün aynen uygulanır. Gazi, davet üzerine Meclis'e gelir, kürsiye çıkar, çözüm önerisini sunmak üzere birkaç saat izin ister. Daha sonra odasına geçer, Meclis'teki sözü geçen birkaç milletvekili arkadaşıyla konuşur ve ihtiyat kürsiye çıkar. Kriz'in kaynagini bulduğunu ifade eder, bunun seçim sistemindeki aksaklıkların kaynaklandığını anlatır. Oysa çağdaş

geçmiş olan Gazi, belli ki beklediği anın geldiğine emin olmuş ve düzmeye basmışlığı: Şimdî bir plan adım adım uygulanacaktır.

Krizden Cumhuriyet Doğuyor

28 Ekim 1923 günü öğlene kadar Meclis'te çalışmış, şimdî Çankaya'ya gitmek üzere ayrılmıştı. Meclis koridorunda, kendisyle görüşmek üzere bekleyen Kemalettin Sami ve Halit Karsıalan Paşalarla karşılaşır beraberinde İsmet İnönü, Meclis Başkanı Kazım (Özalp) Paşa, Ali Fethi Okyar olmak üzere Çankaya'ya çıktı. Köşke geldiğinde, diğer arkadaşları Ruşen Eşref Ünaydin ve Fuat Bulca'yı bir konuyu görüşmeli üzere kendisini bekler durumda buldu ve onları da yemeğe alıkoymuş.

Akşam yemeğine iste bu komuklarla ortdu ve yemek hentüz başlamıştı ki, kısa bir süre sonra, kesin bir ifadeyle: "Arkadaşlar! Cumhuriyeti yarın ilan edeceğiz" dedi. Masadaki coşku anlatılmadı. Kafasındaki plan tüm aynılıyla açıldı. Aslında plan çok basit ve çok gerçekçiydü. Neden hükümet kurulamayordu? Çünkü mevcut sisteme göre, her bakan ayrı ayrı oylandı.

Meclis'te pek çok grup vardı. O yüzden aynı isim üzerinde mutabakat sağlanamıyordu. Gazi, bu zaaf görmüştü. O halde Anayasada değişiklik yaparak bu zayıfetin kurtulup, tüm üygar dünyann kabul etti.

evrensel seçim sistemlerine gitmek gerekiyordu. Ama o takdirde kurulacak hükümet bir cumhurbaşkanlığı olurmuş, bu da birilerinin hoşuna gitmezmiş... Bu, hali nişpeten daha kolay bir sorundu.

Böylesi bir rejim değişikliğini tasvip etmeyecek ve buna muhalefet yapacak tüm lider karakterde kişiler, Ankara dışındaydılar. Gazi bu fırsatı çok iyi değerlendirdi ve o yüzden "Cumhuriyeti yarın ilan edeceğiz" dedi. Bütün muhalefet liderleri Meclis dışında, İstanbul'da, Refet Bele'nin evinde toplantı halindeydi.

Gazi iş bölümünü söyle yaptı:

"Yarın Grup toplantımcı, gene bir sonuç alamamış olacaklar. O zaman, Kemalettin Paşa, sen söz al, kürsiye çok ve gürlerdir bir buhar içinde bocağıp duruyor, bir hükümet üzerinde anlaşamıyoruz. Bütün bir dünya da bizi görüyor. Bu durum, ilelebet böyle gitmez. Bu grubun bir partisi, bu Meclis'in bir başkanı var. Her ikisinin de başkanı Mustafa Kemal. Çankaya'da oturuyor.

devletlerde bu işlerin çok kolay yürüdüğünü, çünkü o ülkelerde, her bakanın tek ve ayrı ayrı oylanmadığını, tüm hükümetin tek liste halinde oylandığını, Meclis bu listeyle güven göstermedigi takdirde bir başka listenin hazırlanması gerekeceğini, gene seçimi yapacak olanın Meclis olduğuna anlatır, örnekler verir ve bütün bunların olabilmesi için ise, seçim usulünü değiştirmek üzere Anayasada değişiklik yapılması gerektiğini thade ederek, önerisini de tartışmak üzere komisyon'a verip, kursundan iner.

Şimdî konu, bir anayasa meselesi haline dönüştür. Bunun lehinde, aleyhinde konuşmalar olur ve sonunda gerekli anayasa değişikliklerinin yapılmasına karar verilir ki, aslında bu da "cumhuriyet" demektir. Zira cumhuriyette bir cumhurbaşkanı, başkanını seçer ve hükümet listesini başbakan hazırlayarak cumhurbaşkanına, o da Meclis'e sunar. Kabul görürse, hükümet güvenoyu alınsın olur ve kolayca kurulur. Güvenoyu alamazsa, cumhurbaşkanı aynı başbakanı veya bir başka başbakanı hükümeti yeniden kurma yetkisi verir. Liste, her defasında tümyle oylanıyor için, diğer sisteme nazaran çok daha kolay sonuç alınan bir sistemdir. Ne var ki, bu sistemin de adı cumhuriyettir. Esasen bu sistem, yani cumhuriyet, Amasya Tamimi'nden itibaren, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararlar işliğinde kurulmuş TBMM'nin adını adı izlediği yoldur. Henüz adı konmamıştır, şimdî adı konmaktadır.

İlgili komisyon, gerekli madde değişikliklerini ivedi olarak görüşme kararı alır ve Gazi'nin bir gece önce İsmet Paşa'ya diktirildiği Anayasada maddelerin tartışı, oylar ve kabul eder. Böylece "Yasası Cumhuriyet" cılgınları arasında cumhuriyet ilan edilir. Kasa bir aradan sonra Cumhurbaşkanı seçimine geçirilir. Tarihi: 29 Ekim 1923, Pazartesi. Tek ve doğal aday olarak Gazi Mustafa Kemal, salonda bulunan 158 milletvekilinin oybirliğiyle cumhurbaşkanı seçilir. İşte o cumhurbaşkanının ve kurdugu o cumhuriyetin, 1938 yılma kadar gerçekleştiği tüm devrimlerin dinamik gücü, bizleri bugünlere ve bugünkü konumumuza getirdi. Daha ilerleye taşımış hepimizin en asıl görevidir.

Cumhuriyet Bayramımız Ebedi Olsun...

Atatürk'ün Hastalıkları Yemekte Gelen İlk Kalp Spazmı

Dr. Orhan Çekici

Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi Öğretim Üyesi

Atatürk fevkala sağlam ve sportmen bir bünyeye sahipti. O nedenle sardardagı yaşamın tüm zorlukları ile kıyaslanırsa, genelinde geçirdiği hastalıkların pek de önemli olmadıkları sonucuna varılabilir.

Trablusgarb Savaşı esnasında Bingazi'de gözünden yara almış.(1) Birinci Dünya Savaşı esnasında da böbreklerinden rahatsızlanarak Avusturya'da Karlsbad'a bir süre tedavi görmüştü.(25.5.1918-2.8.1918)(2)

Böbrek ağruları zaman zaman nüksettiğ için fırsat buldukça sıcak su banyosuna ve kaplıca tedavisine devam etmesi hundandır. Çanakkale'de, göğsünde gelen sarapnel parçasından göğüs cebinde taşıdığı saatin parçalanmasıyla hafif bir yaraya kurtuluşunu bir yana bırakıksak, Sakarya Savaşı esnasında aniden tırnak atının düşürmesiyle kırılan kaburga kemiklerinin tedavisi dışında ciddi bir rahatsızlığı olmamıştı.

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Gazi Mustafa Kemal'in sağlık durumuna ilişkin ilk haber Kasım 1923'te çıktı. 11 Kasım 1923 günü, Çankaya'da öğle yemeği sırasında kalp spazmı geçirdi. O günlerde eş Latife Hanım zatürre olmuştu ve tedavisi için köşkte bulunan Dr. Refik Bey ilk müdahaleyi yaptı. Kriz geçti. İki gün sonra tekrar nüksetti ve bunun üzerine İstanbul'dan kalp uzmanı Dr. Ömer Neşet İrdel'e çağrıldı. (13 Kasım 1923) (3).

Resmi Açıklama: "Ciddi Bir Şey Yok!.."

Rahatsızlığın çok çalışmaktan ve yorulmaktan ileri geldiği, ciddi bir şey olmadığı açıklanıldı. Dinenlene; alkol, tüket ve kahveyi azaltma önerilerini yerine getirerek iki ay rejim yapan Gazi Paşa tüm sağlığını tekrar kavuşturdu. Aradan üç yıl daha geçti. 22-23 Mayıs 1927 gecesi kalp krizi Büyük Nütku hazırlamak için çok yoğun bir tempoda, bazen hıç araya vermeden otuz saat çalışan Gazi Mustafa Kemal'ı uykuda yakalandı.(4) Bu kriz üç gün sonra üç defa tekrarlandı. Dr. Refik Saydam ile Dr. Aşım (Arar) ilk müdahaleleri yaptılar ve Prof. Dr. Neşet Ömer Bey tekrar İstanbul'dan getirildi. Teshis üç yıl öncesinin aynı idi: "Fazla yorgululuk doğan asabi bir hall..." Aynca Neşet Ömer Bey Almanyada iki uzman hekimin getirtilmesini önerdi. Bunun üzerine "Berlin'den Prof. Dr. Krans ile Münih'ten Prof. Dr. Von Romberg davet edildiler. Profesörler Gazi'nin çok sigara içmekten ileyi gelen bir anjin geçirmiş olduğunu karar verdiler. Motlak dinlenme tavsiyesinde bulundular ve gittiler. Bu konu bir daha gündeme gelmedi.

Aradan sekiz ay geçti ki, 13 Şubat 1928 günü bir Fransız Gazetesi "L'echo de Paris" durup dururken "Kemal Paşa'nın Sağlığı İhlaklı" başlıklı bir haber yayımladı. Bu bir sansasyon gazetesi idi ve asılız olan bu Haber tamamen maksatlı idi. Habere göre Mustafa Kemal sözde Ankara sokaklarında aniden yere düşüp baygınla geçti. O günlerde devrim nitelikli pek çok yenilikler Türk toplumuna kazandırılıyor, bunların benimseltilmesi için Mustafa Kemal olağanüstü bir çaba harcıyordu. Türk Devriminin kaderi, büyük ölçüde cumhurbaşkanının kişiliğine bağlıdı, bu nedenle O'na ilişkin sağlık haberleri toplandı çok etkili oldu. Fransız gazetesi bu haberin kaynağını açıklamıyor, sadece sağlam bir kaynak olduğunu söylemekle yetiniyordu.

YALAN HABER TÜM DÜNYA'YA YAYILIYOR

Fransız gazetesiin bu haberi aynı gün Londra'da da "The Daily Telegraph" gazetesinde yayımlandı. Bunun üzerine Londra Büyükelçimiz Ahmet Ferit (Tek),

bu haberin tekzip edilip edilmeyeceğini Ankara'ya sordu. Bu yalan haber bu iki gazetedede çıkışına Reuter Ajansı da hemen bu haberin aldı, doğruluk derecesini inceletmeden tüm Avrupa'ya yaydı. Ertesi gün yani 14 Şubat 1928 günü, sanki bir merkezden düğmelerine basılmış gibi, çeşitli Avrupa gazeteleri sözde hastalık haberini tüm dünyaya duyurdular. The Daily Express, The Daily Herald, The Morning Post, The Guardian, hatta daha çok ekonomi konularına致力k veren The Financial Times, okurlarına bu yalan haberin ilettiler.

Aniden bastırın bu yazımlar Türkiye'de şaşkınlık yarattı. Diğerleri Bakanlığının Anadolu Ajansı aracılığıyla haberlere yalanlatıldı. Yurtdışında da yalanlatılması için elçiliklere talimatlar verildi.

Bu esnada The Times gazetesiin bir muhabiri Ankara'da Atatürk'le görüştü ve hastalık haberlerinin ne kadar yalan olduğunu, izlenimleriyle birlikte 22 Şubat 1928 günü gazetesine yazdı. Bu yazı olumlu bir etki yaptı ve kısa bir süre sonra bu asılız haberler gazetelerde görülmeyecekti. 21 Mayıs 1928'de Afganistan Kralı Amanullah Han ve eş Atatürk'le resmi ziyarette bulundular. Aynı yılın sonuna doğru Gazi harf devrimini anlatmak üzere "başögretmen" olarak uzun bir yurt gezisine çıktı ve bütün etkinlikler hastalık haberinin ne kadar uydurma olduğunu göstermektedi. Sekiz yıl boyunca bir daha rahatsızlık konusu gündeme gelmedi.

1936 Kasım ayında Atatürk yeniden rahatsızlandı. Dr. Refik Saydam ile Dr. Aşım İsmail Arar kendisini muayene ettiler. Göğsünde kan toplaması olduğunu, dikkat edilmezse zatürreye dönüşebileceğini belirttiler. Beş günlük tedaviden sonra Atatürk iyileşti.

**Doktorların Uyarlarına Rağmen, Hatay Meselesi
Yüzünden Yoğun Tempoda Çalışıyor**

"Kırk asırlık Türk yurdu, düşman elinde esir kalamaz..."

1937 yılı sonlarına doğru Atatürk'ün sağlığı konusunda yeniden söylemler çalışmaya başladı. Bu söylemler bu kez gazetecilerden değil diplomatlardan çıktı. Bir süre diplomatlar arasında gizli yazışmalara yol açtı. Bu dönemde Hatay sorununun son derece gerginleştiği, Atatürk'ün gece gündüz demeden sabahlara kadar çalıştığı döndemi.

Atatürk Hatay sorununu kendi kişisel sorunu haline getirmisti. İskenderlerin Sancagi olarak bilinen bu bölgeye Hatay adını kendisi vermişti. Adana'yı ziyaretinde kendisini karşılayan ve "...bizî de kurtar!" diye çağrılan Hataylıları dönmüş "Kirk asırlık Türk Yurdu düşman elinde esir kalamaz..." demişti. Derin tarih bilgisile dört bin yıl önce Büyüyük göç esnasında İctiya Türklerinin gelip bugünkü Hatay yöresine yerlestiklerini biliyordu. Kırk asır sözü buradan geliyordu, yöreye Hatay adını vermesi de bundan kaynaklanıyordu.

Çökken Suriye cephesine iş isten geçtiğinden sonra komutan olduğunda geri çekilen birliklerden bir ordu teşkil etmiş, Misak-ı Milli sınırlarını o günden çizmiş ve Hatay'ı Türkiye sınırları içine bırakacak şekilde bir hat çizerek Mehmetçiğe "Düşman hattın obur yanına girmeyecek!" emri vermiş ve İngilizler bu hattın üzerinde çakılıp kalmıştı. Bu arada Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış, İngilizler ateşkesin 7. maddesini isleterek İskenderlerin çökmek istiyorlardı. Mustafa Kemal ise Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya gönderdiği telgraflarda adeta isyan ediyor, "İngilizler İskenderlerin çakarsa, askere ateş etmesini emrettim" diyordu. Doğu Akdeniz'in ucunda bulunan, Kübns'i ve Kızıldeniz'i, böylece de Hint Okyanusu'nu kontrol

edebilen bu liman kentinin yanı İskenderun'un ne denli jeopolitik öneme sahip olduğunu çok iyi biliyor, bu yurt köşesini de mutlaka sınırlarımızın içine almayı çalşıyordu.

Hatay sorunu Lozan'da özel bir statüye bağlanmış ve Suriye ile birlikte Fransız Mandası'na terk edilmiştir. Fransız yönetimi son bulacağı zaman, o zamanki adıyla İskenderun Sancagi'nın Suriye'ye mi katılacağı, Türkçenin mi olacağı konusunu günde geldiği zaman görüşülecekti. Yerde yaşayan insanların kökenleri dil ve tarih bağlantıları incelenmek suretiyle plebisit yoluyla çözülecekti. O nedenle Atatürk Lozan Antlaşmasından sonra da Milli sınırlarımızın dışında kalan bu yöreyi dikkatle izlemiştir. Bölgeye yaşayan Türk unsurların o yöreden güç etmemesine özen göstermiş, öte yandan da koşulların olağanlaşmasını beklemiştir.

İşte şimdi o koşullar oluşmaktadır. Fransa 1936 yılında Suriye'den çekileceğini resmen ilan etmiştir. Bağımsızlığımı kazanacak olan Suriye, Hatay'ın da bu topraklara katılması gerektiğini düşünüyordu. Atatürk ise yoğun bir diplomatik atağa kalkmış, bizzat yönlendirdiği politikalarla her şeyi ile Türk olan Hatay'ın gerçek sahibine verilmesi gereği konusunda kesin tavrı koymuştur.

Sefareتلرarası Haber Trafiği

İşte tam bu sırada Ankara'daki Fransız Büyükelçisi M. Ponson 1937'de Atatürk'ün sağlık durumunun kötüye gittiğini Paris'e rapor etti.(5) Fransa Dışişleri Bakanlığı bu durumu gizlice Paris'teki İngiliz Büyükelçiliğine duyurdu. İngiliz Büyükelçisi Sir Erle Phipps, 28 Aralık 1937 günü bu gizli haberi Londra'ya İletti. Şunları yazdı: "Saint-Quentin" (Fransa Dışişleri Bakanlığı), Kemal Atatürk'ün sağlığı konusunda Fransa'nın Ankara'daki büyükelçilерinden pek kaygı verici raporlar aldıklarını belirtti ve birkaç gün önce gelen bir raporu okudu. Ponson'un Curnurbaskanı'na yakın çevrelerden aldığı sanılan bilgiler Atatürk'ün zihni ve fiziki bir çöküntüye gitmekte olduğu izlenimini veriyor. Atatürk son günde sıklıkla kendini kaybediyor.

İngiltere'nin Paris'teki Büyükelçisi, Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın kendisine sızdırduğu raporu Londra'ya

İstanbul'da bugünkü Harp Akademileri'nin bulunduğu bölgede askeri tahtakatı izliyor. Bu gece hiç uyumamıştı. Yorgunluğu baksalarından belli oluyor. (29 Mayıs 1936)

akdarmaya devam ediyordu. Bu rapora göre bir süre önce Atatürk Anadoluda uzunca bir seyahate çıktı ve bu yolculuk esnasında sık sık baygınlık geçirmiştir. Özel tren zaman zaman kuytu yerlerde durdurulup saatlerce bekletilmiştir.

Atatürk baygınlık durumundan kurtulunca da şartsızı davranışlarında bulunuyordu. En sadık dostu ve arkadaşı İsmet İnönü'ye de böyle sınırlı bir zamanın başbakanlık görevinden almıştı. Görünen o iddi ki, Fransa Hükümeti, "Büyük adamın gönçüp gitceği, Türk devlet gemisinin birden bire motorsuz ve dümensiz kalacağı gün için hazırlıklı olmak durumunda" idi ve o gün, belki de pek uzak degildi.

Bu karamsar raporda dikkat çekici bir cümle daha geçiyordu: "Bu durumda, Atatürk herhangi bir çığrıya veya olıçlışız davranışa bulunursa, Fransa hükümeti buna şansızmadır" deniliyordu. İşte buraya bir "mim" koymak gerektir. Açıkça görünen odur ki bu sözlerin arkasında Hatay sorunu yatkınlıktır. Fransız diplomatları Atatürk'ün sağlığını artıktır "anormal" olduğu ve bu sırılarda alınacak bir kararın da "çığrıya ve olıçlışız" olabileceğine söyleştiğini yayarken ve bunu gizlice İngiltere'ye duyururken, siyasi bir amaç gütmüyorlar mydi sorusunu aklı gelmemelidir. Atatürk Hatay'ı milli deva haline getirmiştir. Bundan ötürü, gerilemek niyetinde degildi. Bu konuda daha da ileri gidebilir, kesin kararlar alabilirdi. Acaba Fransa diplomasisi, muhtemel bir Türk kararını önceden zayıf

düşürmek, bunu "hasta bir adamın çığlığı" biçiminde göstermek için zemin mi hazırlıyordu sorusunun yanıt kesinlikle "evet" olmalıdır. Fransa Türkiye'de değil ama çok iyi tanıdıklarını Atatürk'ten çekinmektedir. Kendisine İngiltere gibi bir yandaş aramaktadır. Bu nedenle de uydurma hastalık haberini İngiltere'nin kulagina fısıldamaktadır.

Böylece Atatürk'ün sağlığını ilişkin olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na ilk gelen haber bu oldu. Fransız çıkışlı haherin aslı ve nedeni ne olursa olsun İngiltere konuya hemen önemle eğildi. Raporun gelişinin ertesi günü, 29 Aralık 1937 günü, İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliğine çok acele ve gizli şifreli bir telgraf çekildi. Dışişleri Bakanı Mr. Eden'in İngiltere dışına geziye çıkmak üzere olduğu da belirtirerek, Büyükelçilikten 48 saat içinde bilgi istendi.

Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Loraine ertesi gün, yine özel ve gizli bir şifre telgrafla karşılık verdi: "Atatürk'ün zihni ve fiziki durumunda bir gerileme olduğunu doğrulayamam". Ayrıca Büyükelçi, Fransız raporunun bu kadar karanlık olmasının arkasında Hatay olabileceği, bu konunun Atatürk'ün en hassas konusu olduğunu ve Türkiye'nin Atatürk'ü bu konuda sonuna kadar destekleyeceğine emin olduğunu ekledi. Atatürk'ün sağlığı konusunda 1937 yılı sonunda Paris-Londra-Ankara arasındaki gizli yazışmalar bir hafta kadar sürdü. 1938 yılının ilk günlerinde kesildi. Bu

arada sadece Türk makamlarının kendi aralarındaki yazışmalar sürüyordu.

Paris'ten İlaç Siparişi

4 Ocak 1938 günü saat 16:45'te Ankara'dan Paris'e "acele" faks çekildi:

"Vaccin Enterococcique Stop. 54 Rue Faubourg Saint Honore Stop. Doktor Cuny mammalı stop. Yirmibes kutunun acilen gönderilmesini saygımla dilerim-Süreya Anderiman."

Anderiman, Türkiye Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürüdür. Telgrafları Paris Büyüyük Elçimiz Suat Davaz'a çekmektedir. Paris'ten acele ilaç istenmekte, hangi adressten temin edileceği de özellikle belirtilmektedir.

Atatürk için ilaç siparişleri 1938 yılının ilk günlerinde sırtı pidesi. Ayrıca Vichy maden suyu da sipariş edildiğini bakihrsası Atatürk'ün rejim yapmaya başladığı anlaşılabılır. Hükümet resmi bir açıklamada bulunmamaktadır. O halde rahatsızlığı fazla ciddiye alınmamaktadır. Sadece Dışişleri Bakanı Tevfik Ruşti Aras, İngiliz Büyükelçisi'ne Atatürk'ün soğuk algınlığı geçirmesi olduğunu ama hala o bilinen yoğunlukta çalışmalarını sürdürdüğü, ciddi bir şeyi olmadığını söylemiştir.

Atatürk'e Suikast Hazırlanıyor ve Suikast İçin İngiltere'den Mali Destek İsteniyor...

Fransa ve İngiltere'nin Atatürk'ün sağlığını ile bu kadar yakından ilgilediği o dönemde, Londra'da Atatürk'ün sağlığını, hatta hayatını yakından ilgilendiren bir başka gelişme olmaktadır. Atatürk'ün Şubat 1938'de hareketle gerçekleştirilen üzere bir suikast hazırlannmıştır ve bu suikastın gerçekleşmesinde harcamak üzere suikasti düzenleyenler İngiltere'den resmen parasal destek istemektedir.

Suikasti Hazırlayan Abdülaziz'in yeğeni Prens Sami'dir, İngilizlere resmen müracaat eden de üç yıldır Londra'da oturmaktadır olan ve bu tür temaslarda "Tam yetkil" klinmiş olan oğlu Prens Bahattin Sami'dir. Suikasti gerçekleştirecek olanlar ise Türkiye'dedirler.

Prens Bahattin Sami İngilizlere şunu söylemektedir:

"Cumhuriyet rejimi varlığını Atatürk'e borçludur ama, bu rejim gelenekçi bir yapıya sahip olan Türk halkın özüne aykırıdır. O yüzden bu rejim yerleşmemiştir, yerleşmemiştir. Atatürk ölüse, rejim de yıkılacaktır. Nasıl olsa sultana tekrar kurulacaktır. O zaman da tahta İngiltere yanlısı olan ve tahtın varisi konumunda bulunan babası Prens Sami geçecektir, ya da Almanya yanlısı olan son halife Abdülmecid tahta çıkacaktır. Yaklaşımakta olduğu kesin olan 2. Dünya savaşında Almanya ve İngiltere'nin 1. Dünya Savaşında olduğu gibi "karşı cepheerde" savaşa gireceği bellı olduğuna göre Türkiye'nin tutacağı tarafsızlık önemlidir. Eğer tahta Almanya yanlısı bir padişah geçmesi istenmeyorsa, İngiltere mutlaka Prens (Şehzade) Sami'yi desteklemeli ve ihtiyaç olan 100.000 İngiliz lirasını vermelidir."

Belki şasılacaktır ama, Türk İstihbarat Teşkilatı'nın bu gelişmeden haberı vardır. Zaten öyle olmasa Atatürk'ün yaşamı süresince 13 kez suikast teşebbüsünden kurtarmak mümkün olmazdı.

Prens Bahattin Sami, görüşlerini yazılı bir proje halinde İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na 4 Nisan 1938 günü sunmuştur. Zira bu arada Türk Hükümeti 30 Mart 1938 akşamı, Anadolu Ajansı aracılığıyla, Atatürk'ün kuvvetli bir grip geçirdiğini, durumu önemli olmadığı halde, konsültasyon için Fransızdan Prof. Fiessinger'in

davet edildiğini, kendisine sadece bir buçuk ay istirahat tavaşı edildiğini, resmi bildiri olarak yayımlanmış bulunmaktadır. Bu, Atatürk'ün hastalığı ile ilgili ilk resmi duyurudur. Bu resmi duyuru yapılmıştır. Osmanlı sultanatları yeniden umuda kapılmıştır ve hatta harekete geçerek projelerini İngiltere'ye sunmuşlardır bile.

Türkiye'den Görünüm

Bu projenin ayrıntısına geçmeden, bu olayın beş ay öncesine dönüp konunun bir de Türkiye'den görünütüsüne bakalım.

Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği Başkatibi Hikmet Anlı 1 Kasım 1937 günü İngiltere Dışişleri Bakanlığı görevlilerinden Mr. Bowker'i ziyaret eder ve :

"Türk Hükümeti'nin aldığı bilgilere göre Osmanlı Saltanatçıları son zamanlarda yıkıcı çalışmalarını hızlandırmışlardır. 150'lüklerden bazalarının kurmuş bulundukları "Osmanlı Hanedanı'nın ve Hilafetinin Hakları Koruma Cemiyeti" (İlgî) Türkiye'ye karşı yeniden yıkıcı faaliyetler planlamaktadır. Cemiyet, eski Halife Abdülmecid ile silahlı temastadır. Ayrıca Cemiyetin "Bir Yabancı Devlet" ile de ilişkileri vardır. Bulunları İngiltere'de de ajanları olabileceğine düşünülmektedir. Cemiyetiniler gelenleri Prens Şevket, Rıfkı, Aziz, Nuri ve Gâmilüncili İsmail Hakkıdır. İngiltere Hükümeti bu cemiyetin ajanları, teşkilatı ve emelleri hakkında bilgi verebilirse Türk Hükümeti bundan memnun kalacaktır" der.

Dikkat edilirse burada Prens Sami'den v.s. bahsedilmemektedir. Bu Türk teşekkübü İngilizleri telaşlandırır ve oldukça güç durumda bırakır. Gerçekten de İngiliz Dışişleri'nin elinde bu konuda epey bilgi vardır. Sultanatçıların bir kolu İngiltere'ye uzanmıştır. Prens Bahaddin Sami, Londra'da faaliyette bulunanlarının başındadır. Ayrıca Mr. Keith Williams ve Mr. Biddleph adlarında iki İngiliz de işin içindedir. Ne var ki bu bilgiler Türk Hükümeti'ne verilemez türde bilgilerdir.

Ama öte yandan da "Ya Türklerin tüm bu ayrıntılardan haberleri varsa?" korkusu İngilizleri telaşlandırır ve

kendi aralarında 30 sayfa kadar yazışmalar yapmalarına yol açar. Sonuçta Türkiye Büyükelçiliğine "sadece sözler olarak" çok kısa bir iki şey söylemekle yetinilmesi uygun görültür.

Nitekim 13 Kasım 1937 günü Başkatip Hikmet Anlı, bilgi almak için yeniden İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na gittiginde aldığı bilgiler oldukça baştan savmadır. Bu bilgilerin özetini şudur:

"Eski hanedan sülalesi Türkiye'de sultanatı yeniden kurmaya çalışmaktadır. Ancak bu hanedanda iki zıt tızhip gurubu bulunmaktadır. Birinci grup ölü sultanın (Vahdettin'in), ikinci grub ise eski Halife'nin (Abdülmecid'in) etrafında kümelenmiş bulunmaktadır. Ayrıca bu kişiler Sultan Abdülhamid'in terekkesini karşılık göstererek City'den (Londra Borsası'ndan) para bulmaya çalışmaktadır. Bu bilgiler çok önemli olmadığı için Türk Hükümetine vermeye gerek görülmemiştir."

Türk İstihbaratı'nın Elindeki Bilgiler

Evet, verilen bilgi bu kadardır ve çok eksiktir. Daha doğrusu Türk İstihbaratı'nın elinde bundan daha çok bilgi vardı. Buna göre, Abdülmecid Grubu Almanya yanlısı idi ve Almanya ile ilişkileri vardı. Vahdettin Grubu ise İngiliz tarattività ve onların da İngiltere ile ilişkileri vardı. Vahdettin'in ölümünden sonra bu grubun elebaşı, Sultan Aziz'in yeğeni olan Prens Sami idi. Bahaddin Sami sultanat sırasının simidi de babası Prens Sami'de olduğu kamışındaydı ve O'nun Osmanlı tahtına çıkarmak için büyük uğraş veriyordu, bu amaca ulaşmak için İngiliz desteğini sağlamaya çalışıyordu. Ayrıca Londra piyasasından 100.000 İngiliz lirası tutarında para sağlamak için çalışıyordu, bu işte de İngiliz sermayerlerinden Mr. Keith Williams kendisine yardım ediyordu.

İngiliz makamları bu son derecede hassas konuda Türk makamlarına fazla bilgi vermeyip, özellikle konuya bulaşan İngiliz sermayerlerinden hiç söz etmiyorlardı ama kendi aralarında istihbarat birimlerinin konuyu soruşturması da sürüyordu.

Bu Konuda İngiliz Gizli Emniyet Raporu Ne Diyor ?

Örneğin İngiltere İçişleri Bakanlığı 4 Aralık 1937 gününde kendi Dışişleri Bakanlığının uzun bir Gizli Emniyet Raporu (Special Branch Report) yollamıştı. Bu rapor altı daktilo sayfası tutmaktadır.

Özeti şudur: "Prens Sami'nin Türkiyedeki adamları şubat 1938'de harekete geçmek üzere Atatürk'e bir suikast hazırlamışlardır. Bu suikast gerçekleştirilip Atatürk ölürlüğünce, gelip tahta geçmesi için Prens Samiye tektilde bulunmuşlar, o da kabul etmiştir. Bu suikasta harcamak üzere gereklî olan 100.000 İngiliz Lirası Prens Bahâeddin Sami, İngiliz borsasından sağlamaya çalışmaktadır. Keith Williams adında bir İngiliz sermayedarı bu parayı temin konusunda Prens Samiye yardımcı olmuştur".

Bakanlıklararası Bilgi Yarışı

Buna karşılık İngiltere Dışişleri Bakanlığı' da 13 aralık 1937 günü, kendi İçişleri Bakanlığı' na, göndermiş oldukları rapor için teşekkür eder ve bu defa bu teşekkür mektubunun ekine ayrıca dört sayfalık bir de kendisi raporunu elder. Yani adeta İngiltere' de bakanlıklar, Atatürk'e yönelik suikast konusunda ne kadar bilgi sahibi olduklarının yarısı içindedirler. "Ben şu kadar biliyorum..! Yıllama bak ben ona ek olarak şunu da biliyorum" der gibidirler ve ne var ki bu durumlardan Türk Hükümetini haberدار etmemektedirler.

Bu arada işe bir de İngiliz Bahriye Bakanlığı İstihbarat Servisi karışır. Bu servis ise 15 Eylül 1937'den itibaren bu konuyu bilmektedir.

Bu üç İngiliz bakanlığının birbirlerine gönderdikleri istihbarat raporlarında bilgiler birbirlerini tamamlamamaktadır. Dışişleri Bakanlığının raporu ise ayrıca bazı ek bilgileri içermektedir. Şöyledir ki;

Prens Sami, aliesinin maddi sıkıntı içinde olduğunu belirterek İngiltere'den daha önceleri de para istemiştir. Bu isteğini kimi zaman Prens Bahaeeddin Sami aracılığı ile, kimi zaman da Kurtuluş savaşının Türk zaferiyle bitmesi üzerine istifa ederek düşen İngiliz Hükümeti'nin Başbakani ve bir numaralı Türk düşmanı Lord Lloyd George aracılığı ile iletmıştır.

Raporda belirtildigine gore bu istekler iki nedenle reddedilmiştir. Prens Sami'ye para verilirse, hanedanın diğer üyeleri de para yardım isteyebilirlerdi. Prens Sami, geçim sıkıntısı bahanesiyle alacağı bu paraya, Osmanlı Sultanatını diriltmek amacıyla kullanmaya kalkabılıdı, bu da Ingiltere'nin Türkiye ile arasındaki açılmasına yol açabilirdi. Bu risk gözle alınamamıştı.

İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir P. Loraine'in, Bahaeeddin Samî'nin mektubu konusundaki değerlendirmesi:

"PRENS'İN MEKTUBU TÜMÜYLE SACMA"

Hatay'ı Son Anda Nasıl Kurtardı?..

30 Mart 1938 günü Türk Hükümeti Atatürk'ün hastalığını gripten ibaret olduğunu, gerekten tedavinin başlatıldığını, Atatürk'ün gene o bilinen temposuyla çalışmalarını sürdürdüğünü bildiriyordu. 1938 Nisan'ı boyunca ise Fransa kaynaklı kasıtlı haberler söylemeye devam etti. İşleyesine boyutlara taşındı ki Mayıs ayında Atatürk'le felç geldiği Cumhurbaşkanlığı'na yeniden adaylığını koymayacağı, yerini İsmet Paşa'ya bırakacağı haberleri Avrupa Radyo Basımında görülmeye başladı.

Olay 18 Mayıs 1938 günü L'Ere Nouvelle Gazetesi'nin "Kemal Atatürk'e Felç mi İndi?" başlıklı manşetten verdiği haberle, doruk noktasına ulaştı. Beyrut kaynaklı bu habere göre Atatürk yerini bu kez Celal Bayar'a bırakıyor ve Paris Büyükelçimiz Suat Davaz, Atatürk'ü iyice sınırlıdırırı Türk Fransız ilişkilerine zarar verir endişesiyle bu haberin Ankara'ya iletmektedir.

Atatürk 20 Mayıs 1938'de, saat 13.00'de Mersin'e geldi. Coşkun tezahüratlarla karşılandı. Askeri geçit törenini izledi ve geceyi Mersin'de geçirdi. Tören esnasında dört saat süreyle mehmetçigi ayakta selamlamış, bundan dolayı son derece yorgun düşmüş, ayakta durmaya devam edemeyeceğini anlayınca, mehmetçigi "Marsmars" komutu vermiş, tören kitalarının son birlikleri tören alanına koşarak terk ederken kolntığa yığılıp kalmıştı. Bu aşırı yorguluk nedeniyle programın geri kalan bölümünü iptal edilmesi önerisini reddetmiştir. Ertesi gün 21 Mayıs'ta Viranşehir Harabeleri'ni gezdi.

Büyükelçi Sir P. Loraine, özel ve gizli bir yazıyla verdiği cevapta söyle der:

"Atatürk'le Alman Hükümeti arasında gizli görüşmeler yapıldığını inanıyorum. İsmet'in (önümüz) halifeliği dırlıtmeyi fikri beslediğine inanıyorum. Atatürk'ten sonra ne olacağının konusunda spekulasyon yapmak boşuna olacaktır. Yerine kimin geçeceğini bilmeyiz. Ama, Atatürk'ün yarın olsaçılığını farzetsen bile, Türkiye politikasının genel çerçevesinde herhangi bir değişiklik olmayacağı sanıam..."

Saltanatın ve hilafetin kaldırılmasında Atatürk ile birlikte en ön safta mücadele veren İsmet İnönü'yu ve Fethi Okyar'ı, sanki pişman olmuşlar da şimdilik hilafeti geri getirmek istiyorlar gibi takdim etmek, "ibret özlü" insan manzaraları sergilemekten" ibaretti.

Turkiyeden sürülen bir hanedanın mensubu da olsa Prens Sami bir Osmanlı'dır ve elbette bir Türk'tür. Önünde tam bağımsızlığını sağlamış bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti örgü varken, o hala "Atatürk olunce Türkiye Abdülmecit tahta geçerse ulke Alman güdümüne girniş olacak, ya da bahan Prens Sami 'ye yardım ederseniz o tahta geçince, elbette Ingiltere'nin yanında yer alacak. Seçimi siz yapın..." diyebilmekte, üstelik bu teklifi vazili olarak yapabilmektedir.

Neyse ki, Atatürk'ün hastalığı duyulunca, süükast planı askiya alınımıştır.

tetkiklerde bulundu, Kral 6. Georgen'in mesajına teşekkür mesajı gönderdi. Ve geceyi gene Mersin'de geçirdi. 24 Mayıs'a kadar Mersin'de kaldı. Cennet ve Cehennem'i yoresindeki portakal bahçelerini gezdi, temaları kurdı, tetkiklerde bulundu, demeçler verdi, 21 Mayıs'ta saat 13:00'te Mersin'den hareket ederek Tarsus'a geldi. Tarsus'ta bir süre dinlendikten sonra Adana'ya hareket etti. Saat 16:30'da Adana'ya geldi ve doğrudan Atatürk Parkı önünde piyade ve topçu birliklerinin geçit törenine katıldı. Adana sinir kentimizdi ve Hatay, sinurun öte yanında kurtarılmayı bekliyordu. Diplomatik ilişkiler ve toplantılar bir tarafтан surerken bir yandan da Suriye ve Fransa kaynaklı haberlerle her gün basında ağır hasta gibi gösterilmesine çok kızan Atatürk, işte buradan, Adanalıdan bütün dünyaya bir kez daha uyarıda bulunmak, Hatay'ın er yada geç Türkiye'nin olacağının vurulamak istivordu.

Tören alanında Mehmetçik'İ gene ayakta selamlıyordu. Böylece doktorların tüm uyarılarına rağmen son günlerini çok yoğun ve yorgun geçirmiştir. Artık son gücünden harcıyordu. Tören sonrasında Ankara'ya hareket edildi. Saltanat bozuntuları yeniden tahta dönelimek için ülke üzerinden intiyazlar verme karşılığı yabancı ülkelerden maddi destek sağlayıp O'nun vücutunu ortadan kaldırılmaya çalışırken, Atatürk sağlam hice sayarak son yurt parçası Hatay'ı Anavatan'a katabilmek için camını disine takmış cababiyordu.

Ertesi gün 25 Mayıs'ta Ankara'ya geldi. Garda trenden inip oturma salonuna kadar yürüyerek hali kalmamıştı. Karşılayanlar arasında bulunan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, yanındaki Fatih Rıfki Atay'a döndü ve, "Fatih, Atatürk'ün yüzünün rengine bak. Atatürk ölüyor..." dedi. Garda yürümekte oldukça zorlanmıştı. Çankaya'ya ecaldu ve hemen ertesi gün İstanbul'a hareket etti.

Bu O'nun Ankara'yı son görüşü idi. Bir daha Ankara'ya dönenmedi.

27 Mayıs 1938 günü Haydarpaşa'ya geldi ve Dolmabahçe'ye geçti. Ertesi akşam otomobille Florya'ya kadar bir araba gezintisi yaptı, gece saat 21:00'de tekrar Dolmabahçe'ye dönerken volda fenalık geçirdi. Bunun

üzerine 29 Mayıs günü Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak ile birlikte muayene etmek üzere yatak odasına girdiklerinde Atatürk sokaga çıkmak üzere hazırlanıyordu. Aynada karınıń biraz sisli görmüş, izlediği gıda rejimi sonucu şişmanlaşmakta olduğunu sanmış ve sınırlenmiştir. Prof. İrdelp muayene için izin ister ve daha ilk temasta yüzü kırışır. Birkaç gün istirahat tavaşyesinde bulunur, Atatürk'ü tavaşye uyar ve tekrar soyunarak dışarı çıkmaktan vazgeçer.

Odadan çıktıktan sonra Prof. İrdel Hasan Rıza'yı döner ve: "Dünkü krizin kalp ile ilgisi yok. Bu tamamen karaciğere aittir, bizde buna rüzgardan sonra yağmır derler. Maalesef karnı su toplamaya başlamıştır." der. Hastalık artık tyiden iyileş kendini göstermiştir. Yılın başından kaynakları ve kaçınıltıları sürerken gerekli müdahaleler yapılsa belki hastlığın seyrini böyle olmayacağıdır. Baş vekil Celal Bayar'ın o zaman, yabancı mütehassis getirelim önerisini karşı çıkmış ve "...Sımdı olmaz. Hatay meselesinin bu kadar gündeme olduğu strada, hastahlığının dışarıda duyulması davaya sekle varur. Daha ilkde düşünürüz." Demistiştir.

1 Hazırında SAVARON'A gezer ve 25 Temmuz'a kadar orada kalır. Uzandığı sezlongun yanna bir telefon konup Dolmabahçe'ye bir hat bağlanır. Bir ucunda Paris, diğerinde Ankara, günün her dakikasını Hatay için talimatlar vererek geçirir, Türk Tarih Kurumu ve Dil Kurumu kol başkanları ile toplantılar yapar. Bir an için olsun memleket meselesiinden uzak değildir. Hatay'ı diplomatik yolla alacaktır ve tercihi budur. Bunu yaparken de tüm ülkeyi savaşa sürmeye düşünen. Genel Sekreter Hasan Roza Soyak'a bu konuda; "Eğer diplomatik yolla halledemem, yapacağım şey Cumhurbaşkanlığından hatta milletvekilliğinden istifa etmektedir. O zaman, resmi bir görevim kalmaz, sivil bir fert olarak Hatay'a gider tipki Sansun'a çıktığuma olduğu gibi milis kuvvetlerin başına geçerim ve bu uğurda savasırım ama sonunda mutlaka başarırim..." der. O kadar kararlıdır.

¹ Kasım 1937'de Meclis'i açış konuşmasında, bu noktaya temas ederken Fransa'ya söyle seslenmektedir: "Ben, her şeyi ile Türk olan Hatay'ın günün geldiğinde Türkiye'ye

mutlaka katılacağı konusunda halkuma söz verdim. Bu halk benim verdigim her sözü yerine getirmeme alışkendir. Bu sözümüz yapamazsam onların yüzüne bakamam. Hatay benim prestij meselemidir." demiştir.

İş artık sonuna gelmiştir. İpler kopmak üzeredir. 2 Temmuz'u 3 Temmuz'a bağlayan gece yarısı Başbakan Celal Bayar'a bir telgraf göndererek: "Ankara Hükümeti derhal Fransa Hükümeti ile teması geçecek ve 24 saat süreli bir nota vererek Fransa Hükümeti'nden gerekli tedbirleri almasını ve Türk Ordusu'nun 24 saat sonra Hatay'a gireceğini bildirmesini" ister.

Bu esnada Türk ve Fransız askeri heyetlerinin bu konu üzerindeki müzakereleri 2 seneden beri sürmekle ve Fransızlar bir oyallama taktiği uygulamaktadır. İşte Atatürk'ün kızgınlığı buradan gelmektedir.

Celal Bayar bu emri almış ve gereğinin yapılması için Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a gerekten talimatı vermiştir.

Ertesi gün Atatürk'ün Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'a telefon eden Tevfik Rüştü Aras, istifa edeceğini söylemektedir. Hasan Rıza şaşırılmıştır. "Hayrola Tevfik Bey, nasıl olur, bu kadar sıkışık zamanda Atatürk'ü nasıl yalnız bırakırsınız?" diyerek, Tevfik Rüştü Hasan Bey'e "20 seneden beri Atatürk'ün emrindeyim. Bugünde kadar yerine getiremedigim hiçbir emri olmadı. Ama bu kez öyle bir talimat veriyor ki, bunu filen yapabilemek mümkün değil. Fransıya 24 saat süreli bir nota vermemizi istiyor. Oysa bugün günlerden Pazar. Bir Pazar günü, Fransız Hükümeti'nin tüm üyeleri sayılıyelerdeken biz Fransız Dışişleri Bakanlığından kimi muhatap olarak bulup bu notayı tebliğ edeceğiz? Kaldı ki 2 senedir süren müzakerelerin sonucunu bir Pazar günü ve sadece 24 saat içinde olumlu neticeye götürebilmek son derecede güç. O'nun emrinin yerine getirememektense, istifa etmeyi yeğlerim" der. Bunun üzerine Hasan Rıza Tevfik Rüştü'yu teskin eder ve "Bu emri verirken Atatürk mutlaka bir hesap yapmıştır. Sen bu emri yerine getirmek için elinden geleni yap, ama sakın istifayı düşünmeye" diyeck Tevfik Rüştü'yü sakinleştirir.

Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Suat Davaz tüm Fransız Bakanları bizzat kendisi telefonla arayarak durumu bildirmiş bunun üzerine Fransız Kabinesi alacak gelece toplanarak durumu müzakere etmiş, sonunda Antalya'daki birliklerine, Türk Ordusu'nun Hatay'a gireceği, müdahale edilmemesi talimatını vermiştir.

Günlerdir tam teçhizatlı olarak Amanos Dağlarında yatakmakta olan Türk Birlikleri ertesi gün 4 Temmuz 1938'de üç koldan Hatay'a Kurmay Albay Sükrü Kanath komutasında girmiştir.

Böylece Türk ve Fransız askeri birliklerinin denetimi ve gözetimi altında yapılan seçimler sonucu bağımsız Hatay Türk Devleti kurulmuştur. Hatay'ın bayrağım Atatürk kendi elleriyle çizer. Gönderilen binlerce şükran telgrafına ise, çok öncemsiz bir şeyi başarmış gibi, son derece mütevazı olarak bir kaç kelimeyle yanıt vermiştir: "Hataylılar, size artan saadet ve refah dilerim..."

Oysa O bunlarla uğraşırken hastalık iyice ilerlemiştir. Karnında biriken su içigerlerine basınç yapmakta, o da kalbi sıkıştırmaktadır. Savarona'nın güvertesinde rasgele su leğenleri konmuştur, içinde buz kalıpları... Ortalığı serinletsin diye. Bir gün yanındaki İçişleri Bakan Sükrü Kaya'ya döner: "Sükrü Bey" der, "Şu içinde buz kalıplarının yüzdeği leğenleri görüyor musun? O buz kalıpları o leğenlerin içinde nastı yüzüyorsa, bagırsaklarını da karnında işte öyle yüzüyormuş. Benden artık sizlere daha fazla lütfüde gelmez. Git Ankara'ya çabuk, hükümete söyle, tedbirinizi alın."

Artık Hatay alınmıştır ve tedavinin Dolmabahçe'de stirmesi nihayet mümkün olabilecektir. Görevliler 25 Temmuz günü, bir sedye hazırlırlar. Sedyece yatmayı kabul etmez. Acar Motorundaki hasır koltuğu getirilir,

HATAY DEVLETİ BAYRAĞI

Bu bayrağı Savarona'da yattığı sedyede Atatürk çizmiştir.

gece yarısı beklenir. Koltuğa oturur halde Acar Motoruna tasırı ve Dolmabahçe'ye gelintir. Hasan Rıza, önce Dolmabahçe rıhtımına çırıp elektrikleri söndürür, nöbetçileri uzaklaştırır, koltuğun bir tarafından Muhamîz Alay Komutanı İsmail Hakkı Tekçe, diğerinden Kılıç Ali tatar, Faik adında bir sivil polis de koltuğu kucaklar, öylece asansöre gelinir ve ikinci kattaki 91 numaralı odaya çıkar. O odadan da bir daha çıkmaz.

Başyekilini o odada kabul eder, hala ülkenin sanayı ve tarım alanında yapacağı planlamaları tartışmakta ve direktifler vermektedir. Nefes allığı süreci tilkesine yararlı olabilecek her hususta düşünmekte, fikir üretmektedir. 5 Eylül 1938 günü vasiyetnamesini yazar.

Bu vasiyet Çankaya'daki gayrimenkulleri ve nakit para ve hisse senetleri içindir. Yoksa tüm cıflıklarını ve gayrimenkullerini 1937 yılında İlazinc'e bağışlayıp devirlerini de yapmıştır. Kız kardeşi Makbule Hanım da ulusun herhangi bir ferdiinden ayrımadığı için, O'na mirastan özel bir pay vermemiş, hiçbir gayrimenkul bırakmadır, sadece ayda bin lira maaş ile, yaşadığı sürece oturacağı bir ev bırakmıştır. Ama bu ev, Makbule Hanım evlenirse miras yoluyla çocuklarına geçmeyecektir, çünkü o ev ulusun evider.

Aslında Makbule Hanım'ın bu mirastan dörtte bir oranında hak sahibi olduğu, medeni kanuna göre bellidir. Ama Atatürk'ün ısrarı ricası ile 12 Haziran

5 Temmuz 1938. Türk askeri İskenderun'a giriyor. Fransız askerleri ise selam duruşunda karşıyor.

1933 yılında yayınlanan 2307 numaralı yasa ile Atatürk, tüm mirası üzerinde dilediği gibi tasarruf eline imkam elde etmiştir. O nedenle ve kendini kanun ile bağlayan Atatürk'ün 1933 yılından itibaren "dikili bir agac bile yoktur!.. Onların hepsi ulusundur. Özel yasa çıkartarak kendine özel çıkar sağlanan çok devlet adamına rastlamamıştır, ama özel yasa çıkarıtarak nesi var nesi yoksa hepsini ulusuna bağışlayan bir devlet adamına ne Atatürk'ten önce, ne de sonra bir daha rastlamamıştır.

Hastalık hızla ilerler, ilk su alınması 7 Eylül'de olur. O halindeyken bile, Milletler Cemiyeti toplantısına gidecek olan Tevfik Sükrü'yi kabul eder, talimatlarını verir. 17 ve 18 Eylül günleri Başbakanı kabul eder, onunla 4 yıllık yeni ekonomik plan tartışırlar. Ölümle adım adım yaklaşlığını bilen birinin yapacağı işler degildir bunlar. 21 Eylül'de ikinci defa su alır, 15 Ekim'e kadar her gün Büyükelçiler kabul eder, mesajlar gönderir. En

anlamlısını da 15 Ekim 1938 günü Celal Bayar'a yollar: "... İstiklal Savaşı ve Türk İnkılabı, her hattında ve her sahnesinde, milletimizin yüksek siyasi ve uygar karakteriyle memleket işlerindeki şuurlu birliğine dayanarak başıraya erişmiştir. Dün ve bugün olduğu gibi yarın da memleket ve millet için yegane kudret, mutluluk ve refah kaynağı, inkâlak ilkeleri ve Cumhuriyet rejimidir."

Ertesi gün ilk komaya girer. Bu hal 20 Ekim'e kadar sürer. 25 Ekim günü, Cumhuriyet Bayramı'nda okunmak üzere Ordu'ya mesajını 3 saat süre ile Genel Sekreteri'ne dikte ettiir. Bu O'nun orduya son talimatı gibidir.

7 Kasım günü üçüncü defa karımdan su alır ve ertesi gün ikinci komaya girer. 8 Kasım günü artık çok yorgundur. Bir ara Prof. Neşet Ömer İrdelp rica eder. "Dilinizi çıkarır musınız efendim." Dilini ancak yarısına kadar çıkarır. "Biraz daha", denince, aksine, geri çeker.

Artık söylemeni anlamıyor. Başını sağa çevirip Dr. İrdelp'e dikkatle bakar ve "Aleykümesselam!" der. Son sözü bu olur ve kendini kaybeder. 10 Kasım Perşembe günü saat 09.00' da gözleri kapahıdır. Beş dakika sonra, saatı sorar. Bu son konuşması olur.

Geride bir insan ömrüne sığmayacak ölçüde değerler bırakır ve tüm insanlığa mal olarak, aramızdan ayrılır.

Birleşmiş Milletler 1981 yılının Atatürk'ün 100. Doğum Yıl Dönümü olduğunu dikkate alarak 1981 yılının tüm dünyada Atatürk Yılı olarak anılmasına karar verir. Çünkü o tüm insanlığın bir ortak değeridir.

1981'den ne önce ne de sonra bir başka devlet adamı için benzeri bir uygulama yapılmadı. Dünyada bir başka devlet adamı olmadığı için değil, dünyada bir başka Atatürk olmadığı için. O'NU ÇOK ÖZLÜYORUZ...

"Bir çocuğun oyuncağını bekler gibi bekledim!" dediği Savarona'ya 1 Haziran 1938 günü çıktı ve tam 56 gün kalarak Hatay Sorunu'nu çözüden sonra 26 Temmuz günü yattan ayrıldı.

...BENİ HATIRLAYINIZ..."

H. Atatürk

*Bu söylemek isteyorum
olduğun gün sizden ve tüm
medeni hizmetlerden delgem
size bir z...

Beni Hatırlayınız*

Bu söylediğim olduğum
gün sizden ve tüm medeni
beşeriyyetten beklemim sudur:
Beni Hatırlayınız...

Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

Ey Türk Gençliği!

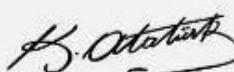
Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, İstiklal ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağına vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her kösesi bilhîl işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr üzüret içinde harap ve bîtâp düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdi! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklal ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asıl kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk

20 Ekim 1927

GAZETE GEDİK

KÜNYE

İstanbul Gedik Üniversitesi

29 Ekim 10 Kasım Özel Sayı

*Bu özel sayı Atatürk İlkeleri Devrin Tarihi Öğretim Üyesi
Dr. Orhan Çekiç tarafından hazırlanmıştır.*

ISSN:2148-6794

İmtiyaz Sahibi

T.C. İstanbul Gedik Üniversitesi Adına

Rektör V. Prof. Dr. Kamil Özer

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Berin Ergin

Editör

Dr. Orhan Çekiç

Tasarım ve Mizanaj

Müge Ünaldu

Kurumsal İletişim

Neşe Bakan

Baskı Yeri

Armoni Nüans

Yukarı Dudullu Mah. Tavukçuyolu Cd. Palak Sk.
No:3 Ümraniye / İstanbul

Sertifika No: 22823

Yazışma Adresi :

İstanbul Gedik Üniversitesi

Kartal Yerleşkesi

Cumhuriyet Mah. İlkbahar Sok. No: 1
34876 Yakaçık Kartal / İstanbul

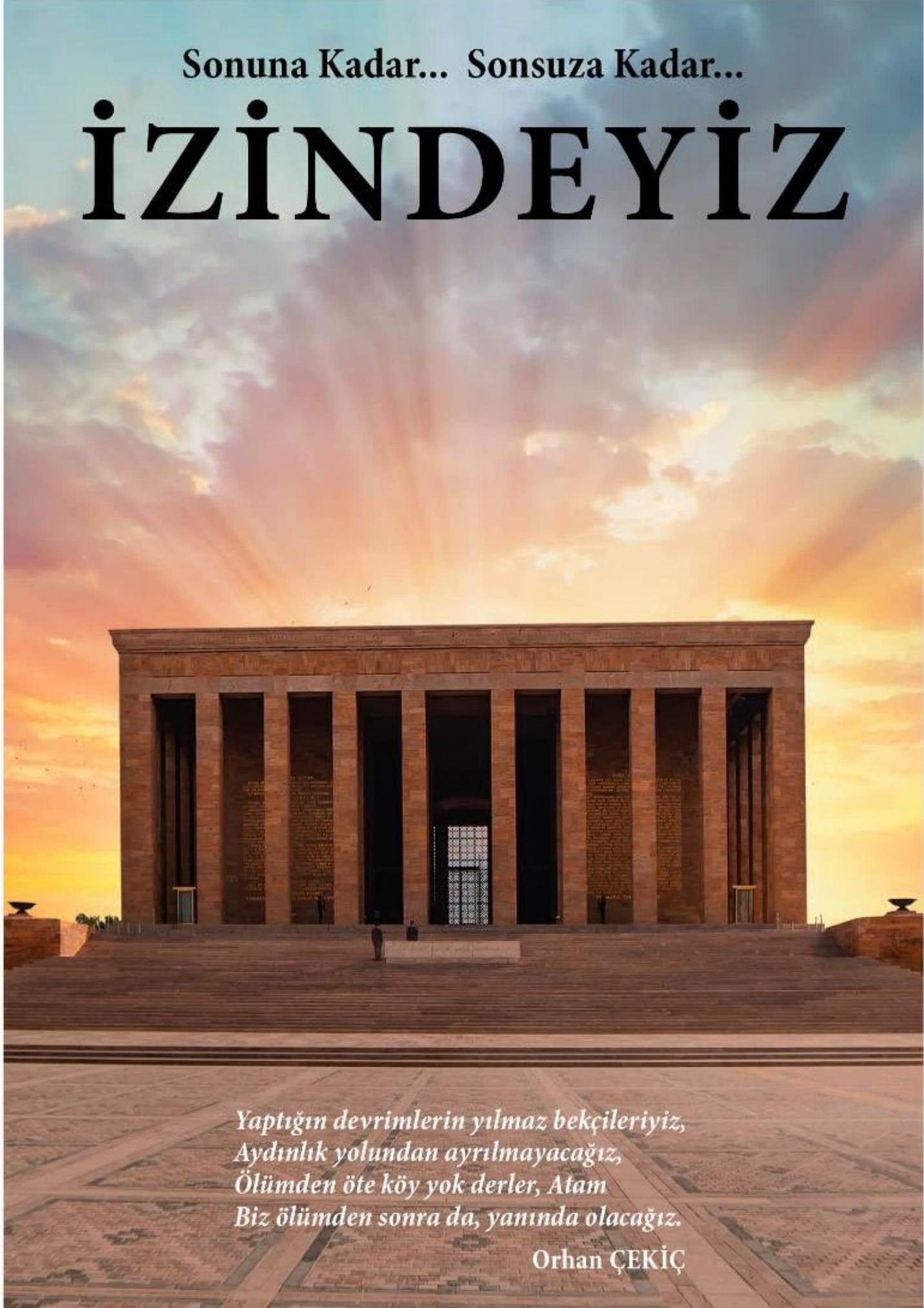
kurumsaliletisim@gedik.edu.tr

www.gedik.edu.tr 444 5 438

 gedikedu

Sonuna Kadar... Sonsuza Kadar...

İZİNDEYİZ

A photograph of the Anıtkabir (Atatürk Mausoleum) in Ankara, Turkey, set against a dramatic sunset sky. The building is made of light-colored stone and features a series of tall, dark rectangular panels on its facade. The foreground consists of wide, light-colored stone steps leading up to the entrance. The sky is filled with warm, orange, and yellow hues from the setting sun.

*Yaptığın devrimlerin yılmaz bekçileriyiz,
Aydınlık yolundan ayrılmayacağız,
Ölümden öte köy yok derler, Atam
Biz ölümden sonra da, yanında olacağız.*

Orhan ÇEKİÇ